

REALISERING AV KONKURSBOETS EIENDELER

Med særlig vekt på abandonering

Kandidatnr: 235

Veileder: Erik Røsæg

Innlevert: H-04 (25 november 2004)

Til sammen X ord

24.11.2004

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING</u>	<u>1</u>
1.1	PROBLEMSTILLING	1
1.1.1	HOVEDPROBLEMSTILLING	1
1.1.2	UNDERPROBLEMSTILLINGER	1
1.2	AVGRENSNING	2
1.3	BAKGRUNN OG AKTUALITET	2
1.4	RETTSKILDEBILDET OG SPESIELLE RETTSKILDEPROBLEMER I KONKURSRETT	3
<u>2</u>	<u>KONKURSLOVEN §§ 117, 117A, 117B OG 117C</u>	<u>4</u>
2.1	INNLEDNING	4
2.2	BEGREPER	4
2.3	BOSTYRERS SITUASJON	5
2.4	HOVEDREGELN – REALISERING TIL ”STØRST UTBYTTE”	6
2.5	SALG AV OVERBEHEFTEDE EIENDELER	7
2.6	ABANDONERING	8
2.7	OVERFØRING TIL PANTHAVER	9
2.8	SÆRSKILT OM DEKNINGSLOVEN § 8-15	10
<u>3</u>	<u>KONKURSLOVEN § 117B - ABANDONERING</u>	<u>12</u>
3.1	INNLEDNING	12
3.2	BEGRUNNELSER FOR ABANDONERING	12
3.3	KRAV TIL BOSTYRER	16
3.3.1	GENERELT	16
3.3.2	INHABILITET	17
3.4	BOSTYRERS MYNDIGHET	20
3.5	KRAV TIL EIENDELEN SOM SKAL ABANDONERES	21
3.6	HVORDAN ABANDONERING GJENNOMFØRES	24
3.6.1	GENERELT	24
3.6.2	VARSEL	25
3.7	TIDSPUNKTET FOR ABANDONERING	26

3.8	VIRKNINGEN AV ABANDONERING	27
3.8.1	GENERELT	27
3.8.2	VIRKNINGEN FOR SKYLDNEREN	27
3.8.3	VIRKNING FOR PANTHAVEREN	30
3.8.4	VIRKNINGEN FOR BOET	30
3.9	INNSIGELSER MOT ABANDONERINGSADGANGEN	31
3.10	SÆRSKILTE SPØRSMÅL	33
3.10.1	MERVERDIAVGIFT	33
3.10.2	MILJØPROBLEMER	38
3.10.3	LEIE AV FAST EIENDOM	45
3.10.4	PANTELOVEN § 1-5 BOKSTAV E	47
4	<u>KILDER</u>	<u>48</u>
LOVER		48
FORSKRIFTER		51
FORARBEIDER		51
RETTSPRAKSIS		51
LITTERATUR		52

1 INNLEDNING

1.1 Problemstilling

Hovedregelen og utgangspunktet ved bobehandling er at boets eiendeler skal selges på den måte som gir størst utbytte, jfr. Lov 8. juni 1984 nr. 58 om gjeldsforhandling og konkurs (konkursloven) § 117. I konkursloven § 117b er bostyrer gitt en mulighet til å alternativt abandonere bort de eiendeler som er uten økonomisk interesse for boet.

1.1.1 Hovedproblemstilling

Hovedproblemstillingen i denne oppgaven blir å se på ulike årsaker til at bostyrer velger å abandonere eiendeler fremfor å selge de til størst mulig utbytte.

1.1.2 Underproblemstillinger

For besvare hovedproblemstillingen vil jeg ta utgangspunkt i å beskrive den situasjon bostyrere befinner seg i, når de skal realisere boets eiendeler. Blant annet må det ses på hvilke overordnede hensyn han ved sin rolle som bostyrer er bundet av. Konkursloven § 117 setter opp "størst utbytte" som det uttalte mål med realiseringen. Dessuten følger det av konkursloven § 85 første ledd at "fordringshavernes felles interesse" som utgangspunkt er gitt forrang fremfor hensynet til "berørte arbeidstakere og særlige samfunnsinteresser."

Videre må det ses på hvilke alternative måter boet kan kvitte seg med eiendeler som de har tatt beslag i, og som de av ulike årsaker ikke ønsker å beholde beslaget i.

Konkursloven § 117 bokstav a (salg av overbeheftede eiendeler), b (abandonering) og c (overføring til panthaver) er konkurslovens tre alternativer til å selge eiendelene.

Dermed må det ses på når og hvorfor bostyrer benytter seg av disse alternativene.

Videre kan det ses på hvilke forskjeller og følger de ulike løsningene medfører.

Hoveddelen av denne spesialoppgaven vil bli lagt på konkursloven § 117b og dens rettsregel om at bostyrer i visse situasjoner kan velge å abandonere en eiendel som boet har tatt beslag i. Spørsmål som videre må stilles er hvorfor man abandonerer, hvilke

krav man stiller til bostyrers valg, hvordan abandoneringen faktisk foregår, herunder lovens krav til erklæringen, hvilke eiendeler man kan abandonere, hva som skjer med gjenstanden når den overføres til skyldneren, bostyrerens omgjøringsadgang samt inndragelse av skyldnerens eventuelle overskudd.

1.2 Avgrensning

Jeg vil bemerke at denne oppgavens tema er abandonering etter konkursloven § 117b. Derfor vil jeg ikke behandle det som tidligere ble kalt uegentlig abandonering, jfr. konkursloven § 117c, med mindre dette blir særskilt nevnt. I oppgaven forutsettes det at de ulike krav som stilles til partene og saksbehandlingen ved en bobehandling er i orden.

1.3 Bakgrunn og aktualitet

Det er et faktum at det vært en stigning i antall konkursåpninger på over 400 prosent i Norge i perioden 1980 (765 tilfeller) til 1997 (3291 tilfeller).¹ I 1996 ble så mange som tre av fire boer innstilt som en følge av at boets midler ikke en gang strakk til å ”bekoste selve bobehandlingen (konkursloven § 135).”² At et bo blir innstilt vil si at det ikke er mer midler i boet enn de som går med til å dekke omkostningene ved bobehandlingen, jfr. konkursloven § 73, jfr. § 67. I følge lovforarbeidets tall var dette i 1976 kun tilfellet i to av fem boer. Dette viser en drastisk økning i antall boer hvor det praktisk sett er lite verdier igjen for bostyrer å forvalte, som en følge av at panthaverne ofte har pant i de fleste av boets aktiva. Et typisk trekk er at debitor i perioden før insolvensen tar opp så mye lån som mulig. Formålet med en slik pantsettelse kan nettopp være å prøve å unngå en konkurs for eksempel ved at driften redde. Resultatet blir dermed at de fleste av eiendelene som boet kan beslaglegge er overbeheftede. Følgen videre blir at det blir lite, om ikke noen, verdier igjen av interesse for en eventuell bobestyrer. Dette stemmer forøvrig overens med det som uttales i lovforarbeidet om at bostyrers innsats vanligvis blir nødt til å konsentreres mot ”en liten del av boets eiendeler, dvs. de som ikke abandoneres”.³ Dette avsnitt viser at abandoneringsadgangen er praktisk og blir benyttet ved mange bobehandlinger.

¹ På side 57 i Ot.prp. nr 26 (1998-99) om lov og endringer i konkurs- og pantelovgivningen m.v.

² Se side 57 i Ot.prp. nr. 26 (1998-99).

³ Se side 92 i Ot.prp. nr 26 (1998-99) som henviser til utvalgets uttalelse på side 58-59 i NOU 1993:16.

1.4 Rettskildebildet og spesielle rettskildeproblemer i konkursrett

Abandoneringsadgangen er utviklet gjennom ulovfestet rett, som senere ble til sedvanerett, og som i dag er lovhjemlet i konkursloven § 117b. På rettsområder der tidligere ulovfestet praksis senere har blitt kodifisert og dermed lovstyrt, er det vanlig at domstolene i rettsutøvelsen følger den tidligere praksis med mindre lovgiver eksplisitt har ment å endre regelen.

Et trekk ved konkursrett er at konkursbehandlingen foregår ved bobehandling som styres ”som regel” av advokater, jfr. konkursloven § 77 første ledd.

Konkursbegjæringen fremsettes for tingretten, jfr. konkursloven § 66 første ledd, som dessuten er tillagt både saklig og stedlig kompetanse, jfr. konkursloven §§ 145 og 146. De fleste av sakene som kommer opp for domstolene ender i tingretten. En følge blir dermed at det kan oppstå til dels ulik praksis ved de ulike tingrettene rundt om i landet. Det kan også tenkes at de enkelte bobestyrere vektlegger og utøver sin rolle ulikt, og dermed kan bobehandlingspraksisen variere i det enkelte tilfelle. Dette kan illustreres med at den enkelte bostyrer har blitt gitt betydelig handlefrihet innenfor lovverket.⁴ Bostyrerens handlingsalternativer er til dels også bundet av kreditorenes interesser, herunder om de for eksempel vil fortsette driften. Resultatet blir at rettspraksisen i en del konkursrettslige spørsmål, ikke tar den samme ensartede form som for eksempel på rettsområder hvor de store rettsspørsmål avgjøres av høyere rettsinstanser.

En annen rettskildemessig følge er at mye av praksis dermed ikke blir publisert eller begrunnet like utførlig og med samme klarhet som for eksempel en høyesteretts dom.

Rettskildesituasjonen i konkursrett kan til dels sammenfattes som preget av rettspraksis fra trinnmessig lavere domstoler, hvorpå praksis kan sprike avhengig av både tingrettenes splittede geografiske plassering og bostyrers individuelle valgmuligheter. Følgen blir at det ved visse rettsspørsmål ikke kan stadfestes en klar og konsis rettspraksis. Dermed blir man ved avgjørelsen av uklare rettsspørsmål henvist til i større grad å se hen til praksis, juridisk teori og de hensyn som i det enkelte tilfellet kan anses å være relevante, enn det som kan være vanlig i andre juridiske fag.

⁴ Se Falkanger, Thor, Konkurs og realisasjon av sterkt beheftede eiendeler, LoR s. 167

2 KONKURSLOVEN §§ 117, 117a, 117b og 117c

2.1 Innledning

I dette kapittel vil jeg først se nærmere på noen av de begreper som har en sentral plass både i denne oppgaven og i konkursbehandlinger. Videre vil jeg beskrive typiske trekk ved den situasjon bostyrer ofte befinner seg i ved bobehandlingen. Deretter vil jeg nevne lovens utgangspunkt som er salg av eiendelene til størst utbytte. Ettersom ikke alle eiendeler er av økonomisk interesse for boet, vil jeg også behandle de alternativene bostyrer med hjemmel i konkursloven i en slik situasjon kan benytte seg av. Avslutningsvis vil jeg gå inn på dekningsloven § 8-15, ettersom den har regler som har en tilknytning til denne oppgavens tema.

2.2 Begreper

I det følgende avsnitt vil jeg kort gjøre rede for betydningen av de mest sentrale aktører, organer og begreper. Disse begrepene er sentrale både i denne oppgaven og ved bobehandling generelt i norsk konkursrett.

Oppgavens mest sentrale begrep er abandonering. Abandonering er hjemlet i konkursloven § 117b og det innebærer at konkursboet vedtar å oppheve beslaget i en eller flere av skyldnerens eiendeler. Både den fysiske og juridiske rådigheten tilbakeføres til skyldneren, og han overtar også risikoen for eiendelen.

Skyldneren eller debitor vil være den som det er åpnet konkursbehandling hos. Både fysiske og juridiske personer kan inneha denne posisjonen. Ved selve bobehandlingen er skyldneren ikke tillagt noen medbestemmelsesrett. Derimot er han pålagt både en opplysningsplikt etter konkursloven § 101 og en møteplikt etter samme lovs § 103.

Bostyreren kan betegnes som i utgangspunktet å være boets daglige leder. Bostyreren er som regel en advokat som oppnevnes av retten, jfr. konkursloven 77 første ledd. Hans oppgaver følger av konkursloven § 85. Hans primære interesse blir å ”vareta fordringshavernes felles interesse” ved bobehandlingen, jfr. § 85 første ledd. En annen viktig oppgave blir å finne ut hvilke verdier som tilhører boets masse, jfr. paragrafens 1 alternativ. Andre sentrale oppgaver er at han skal sørge for bevaring og tilsyn av de beslaglagte eiendeler, og videre selge disse så fordelaktig som mulig.

Kreditorutvalget er et utvalg på et til tre medlemmer av boets fordringshavere som oppnevnes der boets ”størrelse eller vanskelighetsgrad eller forholdene for øvrig” tilsier det, jfr. konkursloven § 83 første ledd. Deres primære oppgave er å føre tilsyn med bostyreren. De har videre innsynsrett og de kan også kreve spørsmål om konkursbehandlingen forelagt bostyret, jfr. § 85 annet ledd.

Bostyret består av bostyreren og kreditorutvalget, jfr. konkursloven § 83 annet ledd. Bostyret står for forvaltningen av boet, og er det mest sentrale organ i boets daglige arbeid. Skiftesamlingens vedtak er bindende for bostyret, jfr. konkursloven § 98

Skiftesamlingen består av møter der alle kreditorene samles der dette er påkrevd, jfr. konkursloven § 92. Skiftesamlingen avholdes forholdsvis sjelden og de kan med hjemmel i konkursloven § 98 komme frem til vedtak som er bindende for bostyreren og bostyret.

Samtidig som retten oppnevner en bostyrer kan de også oppnevne en revisor, jfr. konkursloven § 77 tredje ledd. Dersom dette ikke ble gjort skal retten oppnevne en revisor etter at fordringshaverne har uttalt seg om dette på den første skiftesamling. Revisors hovedoppgaver følger av konkursloven § 90 annet ledd alternativ 1 og 2. Første alternativ gir debitor som oppgave å gjennomgå skyldnerens virksomhet, mens andre alternativ pålegger revisor å revidere boets regnskap.

2.3 Bostyrers situasjon

Hovedformålet med en bobehandling er at kreditorene som har anmeldt krav i boet, skal få dekket disse så langt som det er mulig.⁵ Det som kjennetegner situasjonen når noen går konkurs er nettopp at det ikke er nok midler til alle kreditorene. En av bostyrers hovedoppgaver blir dermed å selge debtors eiendeler⁶ slik at hans verdier blir gjort om til en felles verdi, penger. Etter at verdiene er realisert og boets utgifter trukket fra, vil

⁵ Se Falkanger side 166 i LoR nr. 3 2001

⁶ Jfr. konkursloven § 117

kravene bli dekket. Hvem som har høyest prioritet og som får dekket sitt krav først, blir bestemt av dekningslovens regler om den innbyrdes prioritet blant boets kreditorer.

Konkursloven kapittel XIII har regler som angir hvordan boet skal realisere boets eiendeler om til penger. Ikke alle eiendeler representerer en verdi for boet. Eksempelvis kan det tenkes at eiendelen er sterkt beheftet og innebærer store vedlikeholdsutgifter. Slike eiendeler kan debitor tilbakeføre til skyldneren (§ 117b) eller en panthaver (§ 117c). Visse pantsatte eiendeler kan også selges med utslettende virkning for udekkede heftelser, dersom det under gitte forutsetninger vil være lønnsomt for boet (§ 117a).

2.4 Hovedregelen – realisering til ”størst utbytte”

Hovedregelen om realiseringen av boets eiendeler er lovhjemlet i konkursloven § 117. Innenfor de grenser som lovgivningen setter skal bostyreren realisere eiendelene slik at han oppnår ”størst utbytte” for boet. Formålet kan dermed kort beskrives som å oppnå høyest mulig pengeverdi. Denne oppgaven er også generelt beskrevet i konkursloven § 85 første ledd nr. 3, hvor bostyrer pålegges å sørge for at boets eiendeler ”blir solgt så fordelaktig som mulig.” Et slikt salg vil også være forenelig og lojalt overfor bostyrers primære oppgave som er å ”vareta fordringshavernes felles interesse”, jfr. konkursloven § 85 første ledd første setning.

Når det gjelder hvordan eiendelen skal selges er utgangspunktet for konkursloven underhåndssalg. Underhåndssalg vil være et ordinært salg. ”Bortsalg ved offentlig auksjon” skal kun benyttes i de tilfeller hvor bostyrer har grunn til å tro at man oppnår bedre priser enn ved underhåndssalg, jfr. konkursloven § 117 første ledd siste setning. Det er ingen ting i veien for at bostyrer velger å benytte seg av medhjelpere under salget, så lenge han tror at det vil være fordelaktig ved salget av eiendelene.

Merk at det ligger en begrensing i adgangen til å selge boets eiendeler, ved at næringslovgivningen i det enkelte tilfelle kan sette grenser for salget. Slike grenser og sperrer kan være konsesjonspliktige kjøp som for eksempel erverv av en fast eiendom, jfr. Lov 28 nov. 2003 nr. 98 om konsesjon ved erverv av fast eiendom (konsesjonsloven) § 2. Det samme gjelder for salg av våpen og alkohol. Dersom for

eksempel en kafé går konkurs er det ikke forenelig med næringslovgivningen å selge fem ølfat til den mindreårige Peder Ås, selv om han hadde vært villig til å betale mest for fatene. Ytterligere begrensinger på hvordan et eventuelt salg kan foregå kan for øvrig følge av markedsføringslovgivningen.

Dersom retten, skyldneren, en fordringshaver eller et medlem av bostyret ikke er enig i for eksempel bostyrers valg av salgsmåte, kan de etter konkursloven § 99 annet ledd få retten til å vurdere om handlemåten er i strid med paragrafens alternativ 1, 2 eller 3.

2.5 Salg av overbeheftede eiendeler

Både Lov 8. juni 1984 nr. 59 om fordringshavernes dekningsrett (dekningsloven) § 8-15 og konkursloven § 117a har regler som gir boet og bostyreren adgang til å selge eiendeler. Dekningsloven § 8-15 gir boet rett til når som helst å kreve pantebeheftede eiendeler tvangssolgt gjennom namsmyndighetene. I konkursloven § 117a gis bostyreren rett til å selge overbeheftede eiendeler dersom salget faller inn under alternativ 1 (koblingssalg) eller 2 (salg av hele virksomheter).⁷ I dekningsloven § 8-15 er det ikke noe krav om at eiendelen må være overbeheftet, her holder det at eiendelen er pantebeheftet. En annen forskjell mellom bestemmelsene er at det er bostyrer som kan selge eiendelen etter § 117a, mens boet kun kan kreve eiendelen tvangssolgt gjennom namsmyndigheten etter § 8-15.

En viktig følge er at bostyrer gis adgang til å selge eiendelene med ”utslettende virkning for udekkede heftelser”, jfr. konkursloven § 117a første ledd første setning. Formålet med en slik salgsrett er å forhindre at en eiendel som er overbeheftet eller som er pantebeheftet skal bli en hindring for boets primære interesse. Som nevnt før er dette å gi fordringshaverne i boet størst mulig dekning av deres fordringer. Ved et salg av hele virksomheten under ett kan man oppnå fordeler som er forenelige med fordringshavernes felles interesse, jfr. konkursloven § 85 første ledd første setning. Slike fordeler kan for eksempel være at man oppnår en bedre pris, enklere salgsprosess og raskere slutning av boet.⁸

⁷ Falkanger 2001:170-174

⁸ Falkanger 2001:174

Det er viktig å merke seg at bostyreren har en rett, men ingen plikt til å selge overbeheftede eiendeler, jfr. ”kan” i konkursloven § 117a første ledd. Den praktiske følgen av dette kan være at bostyrer dermed har et pressmiddel mot panthavere som er motvillige til å frafalle sin krav. Bostyrer kan dermed selge eiendelen, selv om panthaveren ikke ønsker et salg.

Det foreligger lite rettspraksis per dags dato om konkursloven § 117a. Dermed er det vanskelig å si noe konkret om bestemmelsens praktiske betydning. Allikevel vil jeg komme med noen eksempler der bestemmelsen kan tenkes å få anvendelse.

Konkursloven § 117a første ledd nr. 1 kan tenkes å være praktisk der en panthavere er uenige om at bostyrer har fått inn det beste budet osv. Dersom bostyrer finner at et samlet salg av flere eiendeler generer mer verdier for boet enn et salg av eiendelene enkeltvis, kan han velge å selge eiendelen på tross av panthavers innvendinger.

Konkursloven § 117a første ledd nr. 2 kan tenkes å være praktisk der bostyrer har mottatt et brukbart bud med sikte på en samlet overdragelse av virksomheten, men hvor budet ikke dekker all gjeld. Ved et salg slettes resten av gjelden, slik at kjøperen overtar i en bedre situasjon, samtidig som at hensynet til fortsatt drift har blitt ivaretatt.

I Ot.prp. nr. 26 (1998-99) på side 100 utaler utvalgets flertall at de er av den oppfatning at ”hensynet til å kunne fortsette en virksomhet etter en konkurs, må veie tyngre enn hensynet til eventuelle motvillige panthavere.” Dermed er bestemmelsen et eksempel på at hensynet til berørte arbeidstakere kan gis forrang fremfor den enkelte panthavers interesse, jfr. konkursloven § 85 første ledd første og annen setning. På neste side i lovforarbeidet sier utvalgets flertall at det ”i realiteten dreier seg om et inngrep som i praksis ikke kan sies å være særlig omfattende, siden det bare er panteheftelser som overstiger markedsverdien som faller bort.” Konkursloven § 117a medfører dermed kun en sletting at de panteheftelser som uansett ikke ville oppnådd dekning ved et ordinært salg av eiendelen.

2.6 Abandonering

Ikke alle eiendeler som befinner seg i konkursboets beslag vil gi boet en gevinst ved et salg. Det kan for eksempel vise seg at det hefter utgifter ved enkelte eiendeler. Dette kan være både i form av løpende utgifter frem til salget gjennomføres, samt i form av

utgifter ved selve salget. I en slik situasjon kan den beste løsningen være å abandonere. Å abandonere vil si at boet opphever beslaget i eiendelen og tilbakefører rådigheten til skyldneren. Ved en slik tilbakeføring av rådigheten kan boet spare både tid og penger på eiendeler som uansett ikke vil bringe noen verdier inn i boet. Konkursloven § 117bs regler om abandonering har gyldighet både i konkurser hvor skyldneren er et selskap og i et personlig bo.⁹ Dersom det skulle vise seg at eiendelen generer et overskudd etter at skyldneren har fått tilbakeført rådigheten, kan dette inndras av boet, jfr. konkursloven § 117b tredje ledd siste setning.

Det er verdt å merke seg situasjonen for pantsatte eiendeler som har rettsvern overfor boet. Dette skyldes at panthaveren som utgangspunkt ikke trekkes inn i boet så lenge han får dekket pantet. Det viser seg ofte at boets eiendeler er så høyt belånt at det ikke vil være noe igjen til andre enn panthaverne i gjenstanden, etter at disse har fått dekkete sine krav. Det er vanlig i norsk næringsliv at spesielt fast eiendom pantsettes, ofte for nesten hele kjøpesummen. Dersom eiendelen har en markedsverdi på kroner 100 og pantsatt med effektiv pant for kroner 100 vil denne eiendelen være utenfor boets interesse. Bostyrer må i vurderingen om det lønner seg å selge eiendelen, ta høyde for om utgiftene ved salget blir så store at boet uansett ikke tjener på det etter at panthaver har tatt sin del. Dermed vil det ikke lønne seg å selge en eiendel til kroner 100, så lenge panthaver tar kroner 80 og utgiftene ved å selge er på kroner 30. Her vil abandonering være et nærliggende alternativ.

2.7 Overføring til panthaver

Mens rådigheten av en gjenstand ved abandonering etter konkursloven § 117b ble tilbakeført til skyldneren, åpner konkursloven § 117c for at rådigheten i visse situasjoner kan overføres til en panthaver i eiendelen. Denne formen for abandonering kalles uegentlig abandonering, ved at gjenstanden ikke tilbakeføres, men i stedet for overføres til en fordringshaver med pant i eiendelen. Forutsetningen er her som ved egentlig abandonering etter § 117b, at eiendelen er ”uten økonomisk verdi for boet” jfr. konkursloven § 117c første ledd første setning. Begrunnelsen for en slik overføring er stort sett den samme som i punkt 2.5. Falkangerutvalget i NOU 1993:16 uttaler på side 67 at det som i realiteten skjer ved overføring til panthaver er en ”avtalemessig

⁹ Dette fulgte tidligere av ulovfestet rett, jfr. Rat. 1979 s. 1249 og RG. 1985 s. 1.

disposisjon mellom konkursboet og panthaveren.” I samme lovforarbeid på s. 71 pkt. 7.4.3.3 utaler også utvalget at bostyrer ikke som utgangspunkt kan ”pålegge panthaver å overta pantet til eie.”

En av følgene en overføring til panthaver kan få er at panthaver ikke får fulldekning for det krav han har i boet. I så fall blir han tildelt dividenderett i boet etter dekningsloven § 8-14 første ledd første setning for den del av fordringen som ikke dekkes av pantet. Dividenden begrenses av dekningsloven § 8-14 første ledd annen setning til å bare gjelde ”den del av fordringen som overstiger den beregnede verdien på overføringstidspunktet.” Regelen for når bostyreren skal sette verdien på pantet, er at verdien fastsettes ut i fra markedsverdi på det tidspunktet den overføres til panthaver, jfr. konkursloven § 117c annet ledd første setning. Men at han med hjemmel i samme ledds annen setning kan velge å legge til grunn det pantet ”innbringer”¹⁰.

Det følger av konkursloven § 117c tredje ledd at det er den med ”dårligst prioritet innenfor eiendelens antatte markedsverdi på overføringstidspunktet” som skal få eiendelen overført til seg, dersom det er flere panthavere som ønsker å få den overført til seg. Det kan tenkes at panthaveren med dårligst prioritet er den som er mest interessert i å forvalte pantet på en slik måte at verdien ikke synker. God forvaltning av eiendelen kan sikre at hans krav dekkes ved en senere realisasjon. Panthavere med bedre prioritet har fortsatt retten til å kreve pantet tvangssolgt etter at eiendelen er overført og ute av bobehandlingen.

2.8 Særskilt om dekningsloven § 8-15

For å få et helhetlig bilde over de muligheter og virkemidler bostyreren har under bobehandlingen, er det på sin plass å knytte noen kommentarer til dekningsloven § 8-15. I konkursloven § 117 er bostyrer gitt rett til å selge boets eiendeler ved underhåndssalg og i noen tilfeller ved offentlig auksjon. Dekningsloven § 8-15 første ledd gir bostyrer også hjemmel, med unntak for tilfeller som nevnt i annet ledd, til å kreve ”boets pantebeheftede eiendeler” tvangssolgt ”med utslettende virkning for

¹⁰ Se de kommentarer Departementets kommer med for en slik valgmulighet for bostyrer på s. 113 i Ot.prp. nr. 26 (1998-99)

udekkede eiendeler.” Dette innebærer at de panteheftelser som overstiger det beløp som et salg innbringer, faller bort og blir slettet.

I NOU 1972: 20¹¹ s. 342 er bakgrunnen for boets ønske om å selge eiendelene beskrevet som ”enten å få bragt på det rene hva det blir tilbake av pantets verdi etter at pantegjelden er dekket, eller å få fastslått hvor stor del av pantegjelden som blir udekket og som det følgelig kan kreves dividende av.” Regelens praktiske betydning blir dermed ulik avhengig av om eiendelen gir full dekning til panthavernes tilgodehavende eller ikke. Dersom det blir noe overskytende verdi vil dette gå inn i boet. I den motsatte situasjon oppnår bostyrer å få ”restfordringen definitivt fastslått”.¹² Det følger av dekningsloven § 8-14 at panthaverne har rett til dividende dersom eiendelen oppnår underskudd ved et tvangssalg.

Det følger av ordlyden i § 8-15 annet ledd at boets rett til tvangssalg utelukkes i enkelte tilfeller dersom de ikke får samtykke fra de berørte rettighetshaverne. Den første begrunnelsen for tvangssalgsadgangen var boets ønske om å få fastslått hva som blir tilbake av pantets verdi etter at pantegjelden er dekket. I NOU 1972:20 på side 342-343 uttales det at boet ikke kan kreve eiendeler tvangssolgt på dette grunnlag dersom det viser seg at de budene de får inn ikke gir noe overskudd til boet. Den andre begrunnelsen for tvangssalgsretten var begrunnet i at boet kan ha et behov for å få fastslått hvor stor del av pantegjelden som blir udekket og som dermed gir grunnlag for dividendekrav. I de samme forarbeider betegnes det som nærmest å være ”sjikanøst” å kreve tvangssalg i en slik situasjon, hvis det skulle vise seg at panthaverne ikke skal ha dividende. Ettersom denne oppgaven er av begrenset lengde og tema, synes jeg det faller noe utenfor oppgaven å gå videre inn på i hvilke situasjoner panthaveren ikke skal ha dividende.

¹¹ NOU 1972:20 Gjeldsforhandling og konkurs

¹² Se NOU 1972: 20 s. 342

3 KONKURSLOVEN § 117b - ABANDONERING

3.1 Innledning

I norsk konkursrett har begrepet abandonering blitt brukt om to ulike situasjoner. Likt for begge variantene er at de er alternativer til hovedregelen om salg av boets eiendeler, jfr. konkursloven. § 117. Den første betydningen er der hvor ”konkursboet beslutter å oppgi beslaget i en eller flere av skyldnerens eiendeler”¹³ og hvor rådigheten tilbakeføres til skyldneren. Dette kalles egentlig abandonering og er lovregulert i konkursloven § 117b. Den andre situasjonen hvor begrepet benyttes er de tilfeller som kalles uegentlig abandonering. Ved uegentlig abandonering oppgir boet eiendelen(e) til fordel for en som er panthaver i eiendelen. I dag er en slik overføring til panthaver lovhjemlet i konkursloven § 117c.

I det følgende vil jeg kun bruke begrepet abandonering i betydningen egentlig abandonering. Uegentlig abandonering vil ikke behandles videre i denne oppgaven med mindre det eksplisitt blir sagt at det er det som drøftes.

3.2 Begrunnelser for abandonering

I det kommende skal jeg ta for meg de hensyn som kan begrunne at bostyrere velger å abandonere bort boets eiendeler. For å gjøre dette vil blant annet se på en del lovregulerte regler som kan innebære utgifter for boet. Når det gjelder spørsmål vedrørende merverdiavgift, forurensningsproblematikken og leie av fast eiendom vil disse bli grundigere behandlet i 3.10.

Før jeg går inn på hvorfor bostyrer velger å abandonere, kan det spørres om loven pålegger en abandoneringsplikt. Det klare utgangspunkt i konkursloven § 117b første ledd første setning er at bostyreren ”kan” abandonere. Men i lovens forarbeider¹⁴ er det av Kjelstrup og Falkanger uttalt at omstendighetene rett og slett kan foreligge en plikt til å abandonere. Dette begrunner de med at ”en rasjonell boforvaltning kan tilsi opphevelse av beslag for å spare utgifter til fellesskapet.” Det samme er uttalt i Wiker og Ro som hevder at en ”forsvarlig bobehandling tilsier at bostyreren må ha plikt til å

¹³ Se side 187 i Ernst Moe ”Praktisk konkurs bobehandling”

¹⁴ Se pkt. 3.3 på side 190 i vedlegg 1 til NOU:1993:16

abandonere verdiløse eiendeler for å unngå ansvar eller spare utgifter for kreditorfellesskapet.” De hevder at en slik abandoneringsplikt følger av at han i konkursloven § 86 er pålagt ”en alminnelig plikt til å drive rasjonell og lønnsom bobehandling.”

I de neste avsnitt vil jeg se på hvorfor bostyrer kan se seg nødt til å abandonere. Utgangspunktet i lovens ordlyd er at bostyrer kan abandonere bort eiendeler som boet har tatt beslag i dersom de er ”uten økonomisk interesse for boet.” I denne kategorien vil ofte eiendeler som er pantsatte falle inn under. Dette skyldes at et salg ikke vil innbringe verdier til boet. Slike eiendeler kan i de fleste tilfeller ikke sies å ha noen økonomisk interesse for boet. Det er dessuten et faktum at det i de fleste boer ikke er noe særlig av verdier, og i en slik situasjon kan det ses på som et gode at bostyrer verken bruker tid eller penger gjennom salærkrav på eiendeler som neppe er de store aktiva for boet.

For å forstå andre grunner til at bostyrer velger å abandonere vil jeg i det følgende se på de regler og det ansvar boet må leve opp til ved forvaltningen av eiendelene. For det første er bostyrer bundet av det ansvar som følger av konkursloven § 85 nr. 3. Her heter det at det er bostyrers oppgave ”å sørge for bevaring, tilsyn, nødvendig forsikring” av eiendelene. Boet har dette forvaltningsansvaret helt frem til det tidspunkt hvor det enten velger å realisere eiendelene eller hvor de avvikler sitt engasjement i disse. Det er dessuten verdt å merke seg at det i NOU 1993:16 s. 60 er utalt at konsekvensene av brudd på forvaltningsansvaret antas å være ”det alminnelige culpa-ansvar.” Jeg velger å ikke gå nærmere inn på culpaansvaret, men bemerker at det er et erstatningsansvar basert på uaktsom eller uforsvarlig opptreden.¹⁵

Slike vedlikeholds- og forvaltingsutgifter vil variere både etter hvilken art og beskaffenhet eiendelen er i. Et eksempel på en slik utgift er at bostyrer blir nødt til å holde varmen på i et lokale slik at ikke rørene fryser om vinteren. For øvrig vil kostnadene også variere etter hvilket tiltak som for denne eiendelen vil være påkrevd. Det kan tenkes at det er stor forskjell på utgiftene på eiendeler fra et personlig konkurs og fra en selskapskonkurs. En industribedrift vil potensielt kunne innebære mye større

¹⁵ Se side 113 i Petter Lødrups ”Lærebok i erstatningsrett”

vedlikeholdsutgifter enn en privatbolig. I følge NOU 1993:16 s. 60 beror det på ”en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle” hva som skal til for å si at denne plikten er tilfredsstilt. Etter utvalgets syn må det legges betydelig vekt på at bostyrers hovedoppgave er å ivareta kreditorenes felles interesse. Dersom disse utgiftene blir for store i forhold til eiendelens økonomiske verdi for boet, kan resultatet bli at bostyrer ser seg best tjent med å abandonere bort eiendelen. Som støtte for dette synspunkt har Wiker og Ro uttalt at ”et ønske om å spare utgifter er en tilstrekkelig begrunnelse for å abandonere.”¹⁶

I Ot.prp. nr. 26 (1998-99) s. 95 er det uttalt at fastleggelsen av forvaltningspliktens omfang må bero på ”en konkret vurdering i det enkelte tilfelle.” Dermed ser man at ved fastsettelsen av hvor langt og i hvilken form et slikt ansvar skal måtte sies å være påkrevd, i stor grad vil være tett knyttet til de midler boet besitter. Det er ganske opplagt at forvaltingsansvaret ikke kan gå særlig langt i de tilfeller hvor boet ikke sitter på midler utover det strengt tatt mest nødvendigste. Har boet derimot mer midler kan trolig gode grunner tale for at ansvaret i en del tilfeller blir utvidet. Et alternativ i de boer hvor det er lite eller ingen muligheter til å forvalte eiendelene utover et minimumsnivå, vil kunne være at bostyrer avtaler seg frem til avtaler med panthaverne. De kan for eksempel tenkes å foretrekke at bostyreren drar omsorg for eiendelen, fremfor at eiendelen blir overlatt til skyldneren.

For å få fastlagt hva som i det enkelte tilfellet ligger i dette forvaltningsansvaret, må bostyrer også se hen til de lovregulerte plikter som eiendelene kan være underlagt. I det følgende vil jeg se på slike lovregulerte plikter som kan få betydning for om bostyrer ser seg tjent med å abandonere eiendelen. Redegjørelsen er ikke uttømmende på dette punkt, men begrenser seg til noen illustrerende eksempler.

I Lov 14. juni 1985 nr. 77 om plan- og bygningslov (plan- og bygningsloven) § 89 sies det at: ”Eiere skal sørge for at byggverk og installasjoner (...) holdes i slik stand at fare eller vesentlig ulempe ikke oppstår for person eller eiendom” Denne regelen vil kunne tenkes å få betydning for et bo som har tatt beslag i en industritomt, hvor byggverk og installasjoner kan tenkes å kreve både vedlikehold og oppsyn. Dessuten følger det av §

¹⁶ Se side 433 i Wiker og Ros ”Konkursloven kommentar utgave”

89 første ledd annen setning at plan- og bygningsmyndighetene kan gi pålegg om utbedringer av bestående anlegg og installasjoner der. Et slik pålegg kan tenkes å ville kunne medføre store utgifter for boet. Dermed kan plan- og bygningsloven få konsekvenser for bostyrers bobehandling. Dersom utgiftene forbundet med de plikter som følger av plan- og bygningsloven overstiger den grense for om boet kan sies å ha en økonomisk interesse i eiendelen, vil det meste tale for at bostyrer velger å abandonere eiendelen.

Det er også andre lovpålagte plikter som kan medføre at bostyrer finner at eiendelen er uten interesse for boet. Dette kan skyldes både utgifter til vedlikehold, men også utgifter til oppdateringer til den til enhver tid gjeldende minstestandard. Eksempelvis består boets eiendeler ofte av bygninger og områder som faller inn under Lov 5. juni 1987 nr 26 om brannvern m.v. (brannvernloven) § 14.

Et annet eksempel er Lov 16. juni 1961 nr. 15 om rettshøve mellom grannar (grannelova) § 2 som rammer urimelig ulempe og skade på naboeiendommen. En plikt til å unngå forurensning følger dessuten av Lov 13. mars 1981 nr. 6 om vern mot forurensninger og om avfall (forurensningsloven) § 7. Her sies det at ingen ”må ha, gjøre eller setter i verk noe som kan medføre fare for forurensning”, med mindre loven åpner for det. Ettersom denne problematikken vedrørende miljøproblemer og abandonering blir behandlet i punkt 3.10.2 velger jeg å ikke gå nærmere inn på temaet her. Allikevel kan det også her sies at faren for utgifter som resultat av disse lovene kan medføre at bostyrer ikke ser noen økonomisk verdi i eiendelene for boet.

I vurderingen om en eiendel har en økonomisk interesse for boet kan også Lov 8. juni 1984 nr. 51 om havner og farvann m.v. (havne- og farvannsloven) § 18 tredje ledd komme inn som et moment. Loven regulerer ”fartøy, kjøretøy eller andre gjenstander og anlegg” som kan volde fare eller skade. Kommunen kan nedlegge forbud mot videre bruk eller arbeid, samt komme med pålegge om andre nødvendige tiltak. Et forbud mot videre bruk vil høyst sannsynlig medføre at boet er best tjent med å abandonere bort eiendelen. Videre i § 18 tredje ledd sies det at lovens regler får tilsvarende anvendelse på ”fjerning av vrak og gjenstander som synker, strander, forlates eller henlegges.” Dermed er bostyrers vurdering også betinget av om han tror at boet kan bli pålagt utgifter ved en slik lovpålagt fjerning.

Det følger av dekningsloven § 7-10 at konkursboet trer uten å måtte vedta det, inn i ”avtaler om leie av fast eiendom skyldneren har inngått i forbindelse med sin ervervsvirksomhet.” Dette er forutsatt at skyldneren har tiltrådt bruken før åpningen av bobehandlingen. Følgen av dette kan bli at leien medfører både løpende og ryddeutgifter for boet. I en slik situasjon kan det vise seg at de beste grunner taler for å abandonere bort eiendelen. Se punkt 3.10.3 for en grundigere drøftelse av denne problemstillingen.

En annen viktig årsak til at eiendeler abandoneres er begrunnet i at boet derved oppnår et gunstigere resultat med tanke på avgifter. Et eksempel på en slik avgift kan være merverdiavgift. Andre eksempler kan være skatter og avgifter som belastes husstander, herunder vann og kloakkutgifter. Resultatet kan både bli at eiendelen blir dyr å forvalte, samtidig som at utgifter ved realiseringen kan få den følge at eiendelen ikke får noen økonomisk verdi for boet. Problemstillinger vedrørende merverdiavgiftsspørsmål vil bli behandlet i punkt 3.10.1.

En siste gruppe av utgifter for boet er de som følger av at konkursloven § 85 nr. 3. Her pålegges bostyrer å sørge for ”nødvendig forsikring.” Så lenge eiendelen tilhører konkursbeslaget sitter dermed bostyrer med ansvaret for forsikringen. Slike forsikringsinnbetalinger kan tenkes å være betydelige.

Bostyrer sitter også med et potensielt erstatningsansvar i den perioden hvor eiendelene er beslaglagt. Dermed må han i den konkrete vurdering vurdere hvorvidt eiendelen har en risiko for å kunne pådra boet erstatningsansvar. Dette er spesielt aktuelt for eiendeler med skadepotensiale. Dette temaet drøftes mer inngående i punkt 3.10.2.

3.3 Krav til bostyrer

3.3.1 Generelt

I det følgende vil jeg se på hvem bostyrer er og momenter som bør legges til grunn ved utnevnelsen av han. Herunder vil jeg se på hvilke krav som stilles til oppnevningen.

Den som ønsker å slå noen konkurs må fremsette en konkursbegjæring for den tingrett som har stedlig kompetanse til å behandle begjæringen, jfr. konkursloven §§ 66 og 146. Det er denne retten som ved konkursåpningen oppnevner en ”bostyrer – som regel en advokat”, jfr. konkursloven § 77 første ledd. Etter som ordlyden bruker ”som regel” stilles det ikke som et krav at bostyrer må være advokat. I følge Ro og Wiker har det i Oslo i perioder vært benyttet revisorer som bostyrere.¹⁷

I Justisdepartementets brev til Den Norske Advokatforening av 19. mai 1993 om ”Skifterettens tildeling av bostyreropdrag” uttales det at det ikke er noe i veien for at skifteretten oppnevner bostyrere ut av en fast gruppe av forsvarere. Om selve vurderingen uttales det at det er ”viktig at det tas hensyn til vedkommendes faglige kvalifikasjoner, så vel som gode samarbeidsevner, effektivitet samt at vedkommende arbeider rasjonelt og innenfor en økonomisk ramme som er gunstig og akseptabel for boet.” De uttaler dessuten at det ikke er noe i veien for at man oppnevner advokater som ikke holder til i rettens distrikt, så lenge det ”ut i fra en helhetsvurdering er hensiktsmessig.”

3.3.2 Inhabilitet

Ved oppnevningen av bostyrer og revisor må det tas hensyn til om vedkommende person kan være inhabil, jfr. konkursloven § 91 første ledd som henviser videre til lovens § 12 og 13. Inhabilitet ved oppnevningen deles etter lovens system inn i personer som ikke ”må” (første ledd) og personer som ikke ”bør” oppnevnes (annet ledd). Første ledd angir dermed absolutte inhabilitetsgrunner som domstolen må rette seg etter.

Konkursloven skiller også ytterligere mellom inhabilitet når noen oppnevnes (§ 12 første og annet ledd) og inhabilitet som hindrer en person fra å delta ved selve ”behandlingen eller avgjørelsen”, jfr. § 12 tredje ledd. Tredje ledd retter seg dermed inn på behandlingen av den enkelte beslutning.

Det som er hovedsiktemålet med § 12 første ledd er å ramme de situasjoner hvor det er for tette bånd mellom bostyrer eller revisor og skyldneren. Første alternativ rammer den som er ”i slekt eller svogerskap” med skyldneren. Denne regelen er den samme som

¹⁷ H. Wiker og K. Ro, Konkursloven kommentarutgave, s. 286

finnes i Lov 13. august 1915 nr. 5 om domstolene (domstolloven) § 106 nr. 2. Det er verdt å merke seg at konkurslovens regler om inhabilitet er basert på domstollovens regler. Domstolslovens § 106 nr. 3 og 4 har det samme innhold som konkursloven § 12 første ledd annet og tredje alternativ.

Konkursloven § 12 første ledd annet alternativ anser den som ”er eller har vært gift eller er forlovet med skyldneren” som inhabil. Det samme er skyldnerens ”fosterfar, fostermor eller fosterbarn.” Tredje alternativ anser også som inhabil den som har vært ”verge” for skyldneren. Disse tre alternativene rammer som vi ser inhabilitet på bakgrunn av familiær tilknytning. Det er verdt å merke seg at loven ikke rammer samboere. Allikevel kan man vel anta at samboerer også rammes ettersom at også den som er forlovet med skyldneren rammes. Uansett kan første ledd 6 alternativ kunne tenkes å ramme samboere.

Konkursloven § 12 første ledd alternativ 4 hindrer oppnevning av bostyrer som ”er” eller de siste to årene før gjeldsåpningen ”har vært i skyldnerens tjeneste.” I tillegg rammes også den som har fungert som skyldnerens ”faste juridiske rådgiver eller revisor.” Det kan stilles spørsmål ved om enhver tilknytning er nok, eller om det må en viss tilknytning til før man kan si at forholdet kan anses som å være i skyldnerens tjeneste. Et annet interessant spørsmål er hva som må anses å være i skyldnerens tjeneste. Etter naturlig språklig forståelse vil tjeneste innebære en avtale hvor den ene part utfører arbeid mot den annen parts vederlag. I følge Wiker og Ro er det slik at ”dersom vedkommende har mottatt lønn fra skyldneren, må vedkommende sies å ha vært i skyldnerens tjeneste.”¹⁸ På samme sted argumenterer de også for at dette gjelder uten hensyn til om ”vedkommende har hatt hel- eller deltidsstilling hos skyldneren.” Dette skyldes at det ikke er tjenestens varighet, men det faktum at han faktisk har vært i skyldnerens tjeneste som her begrunner inhabiliteten.

Sjette og siste alternativ i konkursloven § 12 første ledd er en sekkebestemmelse som har som formål å ramme inhabilitet ”på grunn av andre særlige omstendigheter” som gir grunn til å anta at vedkommende ikke vil være ”tilstrekkelig uhildet.” Wiker og Ro

¹⁸ Wiker og Ro s. 64 i ”Konkursloven – kommentarutgave”

bruker som eksempel at ”vedkommende har eierinteresser i skyldneren.”¹⁹ I RG. 1990 s. 781 ble dette illustrert, ettersom vedkommende i denne saken både hadde eierinteresser og var kreditor på samme tid. Wiker og Ro konkluderer med at en eierposisjon alene ikke i seg selv er tilstrekkelig til å konstatere inhabilitet. Dersom man sitter på en liten aksjepost i et stort børsnotert selskap, hevder de at det ikke er grunnlag for å konstatere inhabilitet. Selv om sjette alternativ i § 12 første ledd angir et mer skjønnsmessig vurderingstema enn paragrafens fem foregående alternativer, er det viktig å huske på at konkursloven § 12 første ledd angir absolutte inhabilitetsgrunner. Følgen ved å bli inhabil etter første ledds siste alternativ er dermed at vedkommende ikke kan oppnevnes.

Dersom noen de siste to årene før gjeldsforhandlingen ble åpnet har blitt ”benyttet som juridisk eller forretningsmessig rådgiver”, bør de etter konkursloven § 12 annet ledd ikke oppnevnes. Ettersom man her har gitt retten en viss skjønnsmessig vurderingsfrihet, jfr. ”bør”, kan det stilles spørsmål om hvor grensen for å tillate går. Lovens utgangspunkt er at skyldnerens juridiske eller forretningsmessige rådgiver ”bør” som regel ikke oppnevnes. En slik formulering kan kanskje tyde på at man som utgangspunkt har en formodning for å finne vedkommende inhabil.

Det som er klart er at skyldnerens ”faste juridiske rådgiver” allerede er inhabil etter paragrafens første ledd nr 4. Annet ledd rammer den som har vært ”benyttet” de siste to år. Hvis man ser på ordlyden kan det hevdes at ordet ”har benyttet” tyder på at lovgiveren har ønsket å ramme oppdrag som er avsluttet. Men det kan spørres om en advokat som har representert skyldneren i for eksempel en nabokrangel om felling av et tre for et år siden allikevel rammes. Wiker og Ro mener at ”det i første rekke bør være de faste juridiske rådgiverne og/eller forretningsmessige rådgiverne som bør være utelukket.”²⁰ De mener videre at hvis forholdet mellom de som skal oppnevnes og skyldneren er avsluttet, bør ikke disse ses på som inhabile. Dersom forholdet var avsluttet ved konkursåpningen, kan man ikke uten videre anta at det fortsatt er et forhold mellom skyldneren og bostyrer som skulle tilsi inhabilitet.

¹⁹ Wiker og Ro s. 65 i ”Konkursloven – kommentarutgave”

²⁰ Wiker og Ro s. 66 ”Konkursloven – kommentarutgave”

Men hva med de tilfeller der for eksempel en advokats tjeneste har vært sentrert rundt skyldnerens økonomiske aktivitet? Ro og Wiker bruker som eksempel at det ved en senere bobehandling kan vise seg å være praktisk å benytte seg av en advokat som for eksempel har ytet bistand ved en gjeldsforhandling. Mot dette kan det til en viss grad innvendes at en annen av bostyrers oppgaver er å avdekke økonomisk kriminalitet. For en tredjepart kan kanskje troverdigheten til konkursbehandlingen bli noe svekket i de tilfeller hvor viser seg at bostyrer tidligere har utført tjenester for skyldneren. Det er nok dette Ro og Wiker tenker på da de hevder at tingretten bør være varsom med å oppnevne personer som det kan rettes kritikk og innsigelser i mot²¹.

Konkursloven § 12 siste ledd retter seg mot inhabilitet ved ”behandlingen eller avgjørelsen” av rettsspørsmål. Dette gjelder spørsmål som bostyrer eller revisor ”har en fremtredende personlig eller økonomisk særinteresse i.” Rt. 1989 s. 750 fastsetter at dersom en inhabil person har vært med å fatte et vedtak, kan man i ettertid få vedtaket kjent ugyldig, dersom man godtgjør at inhabiliteten kan ha hatt avgjørende virkning på innholdet i vedtaket.

Konkursloven § 13 gir retten hjemmel til å tilbakekalle oppnevningen dersom det senere skulle vise seg at bostyrer eller revisor skulle komme ”i en stilling som ville ha utelukket oppnevning.” Annet ledd i § 13 gir retten dessuten hjemmel til å tilbakekalle bostyrer og revisor som ”ikke har vist seg skikket eller av andre grunner ikke bør være i tjeneste.” En slik tilbakekalling etter paragrafens siste alternativ kan eksempelvis være en advokat som mister sin advokatbevilgning samtidig som han sitter som bostyrer. Det samme kan tenkes der en revisor blir funnet skyldig i økonomisk utroskap.

3.4 Bostyrers myndighet

Det følger av ordlyden i konkursloven § 117b at det er bostyreren som beslutter om det skal abandoneres. Samtidig er det viktig å merke seg den begrensning i bostyrers myndighet som følger av konkursloven § 85 annet ledd. Her er det fastsatt at bostyreren ”i alle spørsmål av vesentlig betydning” skal, så lenge det er mulig, treffe sine beslutninger i samråd med kreditorutvalget.²² Medlemmene i dette utvalget kan på sin

²¹ Wiker og Ro s. 66 i ”Konkursloven – kommentarutgave”

²² Dette samsvarer med det Falkanger uttaler på side 175 i LoR nr. 3 2001

side kreve å få ”nærmere angitte spørsmål om konkursbehandlingen” forelagt for utvalget for avgjørelse. Det er verdt å merke seg at kreditorutvalget får forelagt spørsmålet til ”avgjørelse.” Dette må bety at bostyreren er bundet av deres beslutning. Dersom bostyrer er uenig i kreditorutvalgets vedtak, kan han kreve at spørsmålet blir avgjort på skiftesamling, jfr. konkursloven § 92 første ledd nr. 3. Det følger av konkursloven § 98 at skiftesamlingens vedtak er bindene for bostyreren og bostyret, med mindre tingretten underkjenner det i henhold til konkursloven § 99.

Tingretten er i § 99 annet ledd gitt en instruksjons- og kontrollmyndighet, ved at de kan oppheve og omgjøre vedtak truffet av både bostyreren, bostyret eller skiftesamlingen. For at denne myndigheten kan benyttes stilles det som krav at vedtaket faller inn under et av tre alternativer. Det første alternativ er at vedtaket enten er i strid med ”skyldnerens, en fordringshavers eller en tredje persons rett.” Alternativ to er at vedtaket er ”ulovlig i andre henseender”, og det tredje og siste alternativ er at vedtaket er ”åpenbart urimelig.” Jeg vil ikke her gå nærmere inn på rettsspørsmål om tingrettens myndighet, da det ligger noe utenfor denne oppgavens begrensede område.

3.5 Krav til eiendelen som skal abandoneres

I det følgende vil jeg se på hvilke materielle krav som konkursloven stiller til eiendelen og dens betydning for boet dersom den skal kunne abandoneres etter § 117b.

Utgangspunktet og hovedregelen er at fordringshaverne har ”rett til dekning i ethvert formuesgode som tilhører skyldneren på beslagstiden, og som kan selges, utleies eller på annen måte omgjøres i penger”, jfr. dekningsloven § 2-2. Dekningsloven kapittel 2 inneholder flere unntak fra dette utgangspunkt ved at det er gitt beslagsfrihet for enkelte eiendeler. Jeg velger å ikke gå videre inn på dekningslovens regler om selve beslaget, da det faller noe utenfor denne oppgavens tema.

Utgangspunktet i konkursloven § 117b er at ordlyden åpner for at konkursbeslaget kan oppheves (abandoneres) i ”en eiendel” som det er tatt beslag i. Med dette siktes det til de eiendeler som ble beslaglagt etter dekningsloven § 2-2. Det kan spørres om det er noen begrensinger på abandoneringsadgangen basert på eiendelens art? En naturlig språklig forståelse av ordlyden i § 117b kan tale for at det ikke er noen begrensinger på at en eiendel etter sin art skal kunne tilsi en begrenset abandoneringsadgang. I Vedlegg

1 til NOU 1993:16 i pkt 3.1 på side 188 uttales det også at en abandonering i prinsippet kan "gjelde alle typer formuesgoder, så vel realregistrerbare som ikke-realregistrebare."

Konkurslovens neste vilkår for å abandonere er at eiendelen er "uten økonomisk interesse" for boet, jfr. § 117b første ledd første setning. Det blir dermed av stor betydning å se på hvordan dette uttrykket skal tolkes. Ut i fra rettspraksis er det sikker rett at en verdiløs eiendel i alle fall kan abandoneres. Dette vil være en eiendel som ved et salg ikke oppnår noen økonomisk verdi for boet. En eiendel uten en salgsverdi vil trolig kun medføre utgifter for boet. Som et eksempel kan man tenke seg en tønne med giftig innhold. Kanskje kunne tønne uten dette innholdet vært av økonomisk interesse for boet. Men så lenge den er full av kjemikalier vil den ikke ha noen markedsverdi.

I vurderingen av om en eiendel er uten økonomisk interesse for boet, vil det være naturlig å se på om det er tatt pant i eiendelen. Dersom eiendelen er pantsatt for kroner 100 og ikke vil oppnå mer enn kroner 100 ved et salg, vil den trolig ikke ha noen økonomisk verdi for boet. Det er viktig å merke seg at eiendelen i seg selv har en økonomisk verdi, men at den ikke har det for boet ved dens bobehandling. Videre kan det tenkes at en eiendel er pantsatt for kroner 100 og skyldneren enten har nedbetalt med 50 kr eller eiendelen har steget i verdi til kroner 150. Her blir det viktig for bostyrer å se om eiendelen ved et salg gir en nettoverdi som kan sies å ha en økonomisk interesse for boet. Dessuten er det viktig å merke seg at loven åpner for abandonering i de tilfellene der eiendelen er "uten" økonomisk interesse for boet, jfr. § 117b første ledd første setning. Uten må bety at boet ikke oppnår noen økonomisk verdi av å fortsette beslaget i eller realisere eiendelen.

Videre følger det av rettspraksis at bostyrer kan se hen til de utgifter og kostnader som er forbundet med det å ha rådigheten over eiendelen. Dermed kan en eiendel som har en økonomisk verdi, allikevel abandoneres bort som følge av at den er forbundet med utgifter. En eiendel som har en markedsverdi på kroner 10, men som koster kroner 20 å selge vil ikke ha noen økonomisk verdi for boet. Her blir bostyrer nødt til å foreta en konkret vurdering i det enkelte tilfelle. Det kan tenkes at et salg av eiendelen enkeltvis ikke vil ha en økonomisk interesse for boet, men at salg av flere eiendelene sammen vil ha det.

Ernst Moe²³ legger også vekt på at det er ”nettoen som tilfaller boet.” Han påpeker dette ved å vise til at avgifter kan beskjære verdien av en eiendel så mye at realisasjon ikke alltid svarer seg for boet. Slike avgifter følger for eksempel av Lov 16. juni 1989 nr. 59 om eiendomsmegling (eiendomsmeglingsloven) § 4-1, Lov 17. desember 1982 nr. 6 om rettsgebyr (rettsgebyrloven) § 14 første ledd nr. 5 og forskrift av 4. desember 1992 nr. 895 om tvangssalg ved medhjelpere § 3-3. Felles for disse bestemmelsene er at de gir hjemmel for provisjon eller gebyr for medhjelpers arbeidsinnsats ved et salg av eiendelene. I tillegg til slike utgifter vil et salg som regel også innebære utgifter ved at man ofte må avvertere eiendelen til salgs med mer. Slike utgifter må bostyrer også ta med i vurderingen om eiendelen, alene eller sammen med andre eiendeler i konkursbeslaget, kan sies å ha en økonomisk interesse for boet.

Konkursloven § 117b første ledd bruker ”uten økonomisk interesse” som vurderingstemaet for om eiendelen kan abandoneres. Det kan spørres om økonomisk interesse er det eneste tolkningsmomentet. Det kan også spørres om bostyrer kan se på andre og alternative gevinster som en eiendel kan gi. Herunder kan det tenkes miljøgevinster, at man bevarer arbeidsplasser og at nedleggelser av hjørnesteinsbedrifter kan gi ringvirkninger i hele lokalsamfunnet. Det følger av konkursloven § 85 første ledd første setning at den primære interessen som bostyrer skal ivareta er ”fordringshavernes felles interesse.” Fordringshavernes felles interesse vil i de fleste tilfeller være å oppnå så høy dekning som mulig av sine krav. Etter første ledd er det videre klart at ”hensynet til berørte arbeidsplasser og særlige samfunnsinteresser” er gitt en underordnet prioritet. Dette følger av § 85 første ledd annen setning som kun gir slike hensyn en rolle ”så langt det er forenelig med” fordringshavernes interesser. Dessuten er det et argument at lovgiver kun for et par år siden valgte å gi disse hensynene en sekundær prioritet. Dermed kan man fortsatt forvente at de har denne prioriteten, ettersom verken lovgivers etterarbeider eller rettspraksis har kommet med en annen løsning.

Til slutt vil jeg bemerke at det avgjørende etter konkursloven § 117b første ledd, er eiendelens økonomisk interesse ”for boet”. Bostyreren skal ta sin beslutning på bakgrunn av om eiendelen er uten økonomisk interesse for boet. Det er boets og ”fordringshavernes felles interesse” som kan begrunne en abandonering, jfr.

²³ Se punkt 5.3.2 på side 187 i ”Praktisk konkurs bobehandling”

konkursloven § 85 første ledd. Eiendelens økonomiske verdi for den enkelte part skal ikke gå på bekostning av fellesskapets interesse. For eksempel den pantøver som ser seg bedre tjent med en annen løsning enn abandonering, kan på eget initiativ kontakte bostyrer for å se om de kan avtale seg frem til en løsning som begge parter aksepterer.

3.6 Hvordan abandonering gjennomføres

3.6.1 Generelt

Temaet i det kommende avsnitt er hvilke krav som må stilles til hvordan selve abandoneringen skal gjennomføres. Konkursloven § 117 første ledd annen og tredje setning har regler om gjennomføringen, mens det i annet ledd er regler om varsel til rettighetshaverne i eiendelen.

Konkursloven § 117b første ledd annen setning sier at bostyreren skal avgi ”en skriftlig erklæring til skyldneren om at eiendelen er abandonert.” Lovens utgangspunkt er dermed at bostyrer skal avgi en erklæring, og at denne skal være skriftlig. Men rettspraksis viser at eiendeler også har blitt ansett for å være abandonert ved boets handling, jfr. for eksempel Rt. 1981 s. 1328, Rat. 1985 s. 1036, Rat. 1988 s. 1425, Rat. 1990 s. 137 og Rat. 1992 s. 1697. Falkanger mener at boet bindes ved at bobestyreren sender erklæring skriftlig fra seg eller gir debitor en ”muntlig meddelelse”²⁴. Gode grunner kan tale for at det må kreves at bostyrer opptrer på en klar og konsis måte, slik at det ikke oppstår konflikter basert på hvorvidt eiendelen er abandonert eller ikke. Allikevel kan det på generelt grunnlag antas at en skriftlig erklæring som regel vil være å foretrekke, særlig med tanke på at det i ettertid er lettere å vise hva som har blitt avtalt.

Konkursloven § 117b første ledd annen setning beskriver hvordan ”bostyreren” gjennomfører en beslutning om abandonering. Som sagt tidligere i oppgaven kan også andre enn bostyrer vedta å abandonere, se punkt 3.4. Selv om disse ikke er nevnt i § 117b, vil det være nærliggende å anta at de samme krav til selve begjæringen også vil gjelde for abandoneringsbeslutninger vedtatt av kreditorutvalget eller skiftesamlingen. Gode grunner taler for at loven ikke har ment å stille andre krav for deres vedtak enn de som bostyrer er bundet av.

²⁴ Se side 176 i LoR nr. 3 2001

3.6.2 Varsel

Det følger av ordlyden i konkursloven § 117 b annet ledd at bostyreren ”bør” varsle rettighetshavere i eiendelen før eiendelen blir abandonert. Det kan stilles spørsmål om hvorfor rettighetshaverne ikke har en rett på et slikt varsel. Denne tematikken er behandlet av utvalget i NOU 1993:16²⁵. Deres argument mot en varslingsplikt er at det ”erfaringsmessig kan være svært mange rettighetshavere i eiendeler som abandoneres”. Å pålegge bostyrer en plikt om å kontakte alle rettighetshaverne hver gang han abandonerer en eiendel blir av utvalget karakterisert som ”uforholdsmessig stort arbeid”. Det samme syn får også støtte av Departementet i det samme lovforarbeidet.²⁶ Deres konklusjon er begrunnet i at en obligatorisk varslingsplikt vil kunne bli ”nokså belastende for boets utgiftsside”.

Det kan spørres om hvilken berettiget forventning som rettighetshaverne har i at boet skal ta vare på gjenstanden.

Finansieringsselskapenes Forening og Husbanken argumenterte i lovforarbeidet²⁷ for å lovfeste en varslingsplikt. For rettighetshaverne ville en slik plikt være praktisk. Her kan det tenkes at en panthaver er redd for at skyldneren ikke vil vise den samme omsorg for eiendelen som bostyret. Dermed vil det være viktig for han å få vite at rådigheten er tilbakeført til skyldneren, blant annet for å forhindre at han lider tap ved at eiendelens verdi pga dårlig forvaltning ikke blir opprettholdt. Mot dette kan det anføres at dette er en del av den risikoen en panthaver må regne med og som han kanskje tar seg betalt for. Dessuten skal boet ha ”fordringshavernes felles interesse” for øyet, jfr. konkursloven § 85 første ledd. Bostyreren skal ikke ha sette den enkelte panthavers interesse foran fellesskapets der disse ikke er forenelige. Det er ikke boets ansvar å velge de til enhver tid beste løsninger for den enkelte panthaver. Dette synet fikk også støtte av lovgiveren ettersom de valgte å ikke innføre en varslingsplikt.

²⁵ Se nederst på side 108 i Ot.prp. nr. 26 (1998-99)

²⁶ Se side 109 Ot.prp. nr. 26 (1998-99)

²⁷ Se nederst på side 108 i Ot.prp. nr. 26 (1998-99)

Det neste spørsmål blir når rettighetshaverne bør varsles etter § 117b annet ledd. Lovens ordlyd sier bare at rettighetshaverne bør varsles ”før abandoneringen gjennomføres.” Loven er dermed taus på hvor lang tid før varslet må foreligge. Falkanger har om dette uttalt at debitor bør varsles i så god tid før overføringstidspunktet at han ”kan forberede overtagelsen.”²⁸ En slik tidsperiode kan være begrunnet i skyldnerens behov til for eksempel å tegne forsikring mm.

I følge Falkanger²⁹ gjennomføres selve abandoneringen ved at ”eiendelene stilles til debtors disposisjon (f.eks.: nøkler overleveres).” Hvordan selve eiendelen tilbakeføres til debitor vil avhenge av eiendelens art og av om det er en personlig konkurs eller en selskapskonkurs. Ved en selskapskonkurs er det ikke uvanlig at selskapet slutter å eksistere ved konkursåpningen. Dette skyldes at sammenslutninger med begrenset ansvar skal fra Foretaksregisteret ved konkursens avslutning, jfr. konkursloven § 138 annet ledd. Det følger av konkursloven § 108 at det er styret i sammenslutningen eller stiftelsen som får tilbakeført rådigheten over eiendelen til seg. I punkt 3.8 tar jeg nærmere for meg abandoneringens virkning der selskapet slutter å eksistere som følge av konkursen. Dette skiller seg fra en personlig konkurs hvor det er skyldneren personlig som gjenvinner rådigheten.

3.7 Tidspunktet for abandonering

Ettersom en bobehandling kan variere i tid, kan det spørres om det finnes et tidligste og et siste tidspunkt for når en gjenstand kan abandoneres. Konkursloven § 117b har ikke uttrykkelig regulert denne problemstillingen.

Formålet med abandoneringsadgangen er at boet ikke skal bruke tid, penger og ressurser på eiendeler som er uten økonomisk interesse. Ferskvarer kan tenkes å måtte selges eller abandoneres fort, mens med andre eiendeler kan det først etter lengre tid vise seg å være uten økonomisk interesse. Bostyrer skal under hele sitt oppdrag ha fordringshavernes felles interesse for øyet. Dermed kan gode grunner tale for at bostyreren kan utnytte abandoneringsadgangen helt fra beslaget tas til konkursbehandlingen er ferdig, uten hensyn til om det er et tidligste og siste tidspunkt.

²⁸ Se side 176 i LoR nr. 3 2001

²⁹ Se side 176 i LoR. nr. 3 2001

I det foregående avsnitt ble det behandlet når selve beslutningen kan tas. En annen problemstilling er at det kan oppstå et tidsmessig sprik mellom når boet bindes av den erklæringen de har gitt, og det tidspunkt hvor beslaget i eiendelen opphører. Falkanger mener om dette at debitor bør varsles i så god tid før overføringstidspunktet, at han ”kan forberede overtagelsen”³⁰. Dermed vil bostyrer sitte med risikoen og ansvaret for eiendelen helt frem til den rent faktisk er tilbakeført. Dette ble for øvrig diskutert i punkt 3.6.

3.8 Virkningen av abandonering

3.8.1 Generelt

I dette avsnitt vil jeg se på den virkningen en beslutning om å abandonere får for boet, panthaverne og skyldneren.

3.8.2 Virkningen for skyldneren

Når skyldnerens eiendeler blir tatt i konkursbeslaget, mister han både den juridiske og faktiske rådighet over disse. Faktisk rådighet vil gå på den faktiske utnyttelse av eiendelene, som for eksempel å kjøre en bil. Juridisk rådighet kan for eksempel være at eieren velger å pantsette eller selge eiendelen. Det interessante videre blir å se om skyldneren ved abandoneringen får den samme rådigheten tilbakeført til seg, som den han ble fratatt ved konkursbeslaget.

Konkursloven § 117b første ledd første setning beskriver at bostyreren ”opphever beslaget”. Dette kan tyde på at bostyrer får tilbakeført de samme eierrettigheter og beføyelser, som han ble fratatt ved konkursbeslaget. Abandoneringen kan trolig beskrives som en situasjon hvor den suspensjon som lå på debitors eiendeler oppheves, slik at skyldneren får den samme rådighet som før. I juridisk teori³¹ bemerkes det at abandoneringen ikke har som følge at skyldneren er fri fra det ansvar som følger av at eiendelen er pantsatt. Panthaveren i eiendelen har derfor de samme rettigheter i eiendelen som før konkursbeslaget ble tatt og senere opphevet.

³⁰ Se side 176 i artikkelen ”Konkurs og realisasjon av sterkt beheftede eiendeler” i LoR nr. 3 2001

³¹ Se side 435 i Wiker og Ros ”Konkursloven kommentarutgave”

Det følger av konkursloven § 117b første ledd siste setning at abandoneringen får den konsekvens for skyldneren at han fra abandoneringstidspunktet ”overtar risikoen for eiendelen”. Med det menes at skyldneren må bære forvaltningsutgiftene som påløper eiendelen, samtidig som at han blir ansvarlig dersom eiendelen volder skader som det kan kreves erstatning for. Bostyreren og bostyret har fra dette tidspunkt frasagt seg alt ansvar i eiendelen. Andre konsekvenser for debitor er at han fra dette tidspunkt også får risikoen for forsikringsansvaret, samtidig som han også får retten til forsikringsutbetalinger.

På bakgrunn av det som ble sagt i forrige kapittel er det viktig å merke seg at skyldneren personlig vil svare for restgjelden etter en konkurs. Dermed er det skyldneren som blir sittende igjen med for eksempel forvaltningsutgifter som stammer fra perioden under bobehandlingen, men som ikke ble dekket. Dermed kan det se ut som at risikooverføringen er noe illusorisk, ved at det kan vise seg at det blir skyldneren som i siste omgang ender med slike krav.

Det er viktig å merke seg at skyldneren både kan være han personlig eller en juridisk person. En juridisk person vil typisk være en organisasjon, institusjon, et selskap eller et aksjeselskap. Ved et personlig bo vil den abandonerte eiendelen bli tilbakeført til skyldneren personlig. Hvis skyldneren derimot er en juridisk person følger det av konkursloven § 108 at den abandonerte eiendelen leveres tilbake til de som representer sammenslutningen eller stiftelsen ved bobehandlingen. Wiker og Ro³² støtter opp om dette syn og de uttaler at eiendelen i en slik situasjon skal tilbakeleveres til avviklingsstyret i selskapet. Et avviklingsstyre opprettes når et selskap er besluttet oppløst, jfr. Lov 13. juni 1997 nr 44 om aksjeselskaper (aksjeloven) § 16-2 første ledd, Lov 13. juni 1997 nr. 45 om allmennaksjeselskaper (allmennaksjeloven) § 16-2 første ledd, og Lov 21. juni 1985 nr. 83 om ansvarlige selskaper og kommandittselskaper (selskapsloven) § 2-38 første ledd.

Det følger av konkursloven § 138 annet ledd at bostyrer ved avsluttet bobehandling skal anmode om at en juridisk person blitt slettet i Foretaksregisteret. I rettspraksis har det vært drøftet om en juridisk person allikevel etter en slik sletting har noe eksistens og

³² Se side 435 i Wiker og Ros ”Konkursloven kommentarutgave”

rettigheter i behold. I Rat. 1979 s. 375 var forholdet at et aksjeselskap var gått konkurs og konkursbehandlingen var innstilt. Allikevel ble det på generelt grunnlag uttalt at man ikke uten videre kunne ”regne med at selskapets eksistens som selvstendig rettssubjekt er opphørt i alle relasjoner.” I den aktuelle sak fant Høyesteretts kjæremålsuttvalg allikevel at de nødvendige forutsetningene for en fortsatt prosess ikke forelå. Videre ble det i Rat. 1992 s. 1697 fastslått at selv om et selskap er slettet av Foretaksregisteret, kan det ”fortsatt ha eksistens som selvstendig rettssubjekt i enkelte relasjoner”. Høyesteretts kjæremålsutvalg fant at selskapet etter omstendighetene fortsatt måtte ansees for å ha partsevne og ankerett. Virkningen av denne dom blir at selskapet ikke slutter å eksistere totalt selv om de blir slettet i Foretaksregisteret. Wiker og Ro slutter fra denne dom at et selskap som ivaretar abandonerte eiendeler, fremdeles vil eksistere, ”selv om det er slettet av registeret.”³³ Det kan tenkes at firmaet fortsatt har en begrenset eksistens, for eksempel ved at et avviklingsstyre må ta seg av abandonerte eiendeler som de har fått tilbakeført til seg.. Dette må derfor ikke forstås som at firmaet har normal drift.

En annen følge av abandoneringen er at tvangsauksjonsforbudet som følger av konkursloven § 117 annet ledd, jfr. § 17 annet ledd, blir opphevet. I konkursloven § 17 annet ledd sies det at en pantøver ikke kan kreve tvangsdekning i de første 6 månedene etter frisdagen. Fristdagen ved konkurs er den dagen da begjæringen om konkurs kom inn til skifteretten, jfr. dekningsloven § 1-2. Men dersom det har vært en forutgående gjeldsforhandling, løper fristen fra den dagen da begjæringen om gjeldsforhandling kom inn til skifteretten, jfr. dekningsloven § 1-1. Eiendelene som ved abandoneringen blir tilbakeført kan da som et utgangspunkt kreves tvangssolgt. Ernst Moe³⁴ uttaler at selv om eiendelen er abandonert kan konkurskreditorene allikevel ikke kreve tvangssalg ”så lenge skyldnerens bo er under konkursbehandling.” Frem til konkursbehandlingen er avsluttet kan disse ikke kreve tvangssalg. Tanken er nok at disse først må se om boets midler dekker deres krav igjennom den igangsatte konkursbehandling, før de kan kreve tvangssalg av de abandonerte eiendelene skyldneren har fått tilbakeført. Moe mener at det bare er ”kreditorer med krav stiftet etter konkursåpningen som kan kreve tvangssalg” frem til konkursbehandlingen er over.

³³ Se. side 436 i Wiker og Ros ”Konkursloven kommentarutgave”

³⁴ Se punkt 5.5.2 på side 190 i ”Praktisk konkurs bobehandling”

3.8.3 Virkning for panthaveren

Det neste spørsmål som kan stilles er om abandoneringen får noen virkning for panthaverne i eiendelen som abandoneres. I NOU 1993:16 s. 69 uttales det klart at:

”Det etterfølgende oppgjør mellom skyldneren og pantekreditorene er boet uvedkommende, og løses som regel ved at eiendelen selges ved tvangssalg.”

Utgangspunktet er dermed at boet ved abandoneringen ikke lenger en del av de konflikter som måtte oppstå mellom skyldneren og panthaverne.

3.8.4 Virkningen for boet

Videre kan det spørres om hvilke virkninger abandoneringen får for boet. Det er verdt å merke seg at virkningene for boet er sterkt knyttet opp til selve begrunnelsen for abandoneringen. Begrunnelser og årsakene for at bostyrer abandonerer ble omhandlet i punkt 3.2. Allikevel vil jeg kort gjenta hovedpunktene om de virkningene som abandoneringen skaper for boet.

En viktig følge for boet er at de etter abandoneringen ikke lenger er ansvarlig for eiendelen. Risikoen for eiendelen ligger dermed ikke lenger på bostyreren eller bostyret. Boet trenger dermed ikke lenger å forsikre eiendelen og de har ikke lenger erstatningsansvaret for eiendelen. Plikten til å sørge for forsikring følger av konkursloven § 85 første ledd nr 3, som også hjemler et forvaltningsansvar for eiendelene som det tas konkursbeslag i. Abandoneringen har videre den virkning at dette forvaltningsansvaret oppheves som kan medføre at boet sparer midler. Boet kan også spare merverdiavgift ved å abandonere, se mer om dette i punkt 3.10.1. Dessuten har abandoneringen den virkning at det er skyldneren som overtar det ansvar som følger med forurensnings- og miljøproblemer, se behandlingen av denne problemstillingen i punkt 3.10.2. Abandonering kan også få den virkning at bostyrer sparer ryddeutgifter ved leie av fast eiendom, se punkt 3.10.3.

Det er også verdt å nevne at bostyreren er gitt omgjøringsadgang og inndragelsesadgang for abandoneringsbeslutningen, jfr. konkursloven § 117b tredje ledd. Retten til å omgjøre beslutningen er lovhjemlet i tredje ledd første setning. Omgjøringsadgangen inntreffer i de tilfeller der skyldneren har gitt ”uriktige opplysninger eller tilbakeholdt opplysninger av betydning for beslutningen.” Bakgrunnen for regelen er at skyldneren ikke skal stilles bedre enn boet i de tilfeller hvor hans illojale opptreden har ført til en

beslutning som boet ellers ikke ville tatt. En naturlig språklig forståelse av tredje ledd første setning tilsier at det er kun illojal opptreden fra skyldneren som gir bostyrer omgjøringsadgang. Etter tredje ledd annen setning omgjøringsadgangen begrenset av at den ikke gjelder i de tilfeller der ”tredje person har ervervet en rett til eiendelen”. En slik tredje person har dermed ekstingvert bostyrers rett til å omgjøre abandoneringen, forutsatt at han var i god tro da han ervervet eiendelene. Dersom det er en pantnaver eller andre som har gitt uriktige opplysninger, kan det tenkes at det er retten med hjemmel i konkursloven § 99 annet ledd som kan omgjøre beslutningen.

Videre følger det av konkursloven § 117b tredje ledd siste setning at bostyreren har lovhjemmel til å inndra ”et eventuelt overskudd som skyldneren oppnår ved salg eller bortleie av eiendelen eller på annet vis.” I motsetning til ved omgjøringsadgangen er det her ingen ting å klandre skyldneren for. Denne regelen er begrunnet i det samme hensyn som dekningsloven § 2-13. § 2-13 hjemler at skyldnerens ”øvrige erverv” går inn i bomassen mens konkursbehandlingen pågår, så lenge skifteretten ikke bestemmer noe annet. Begge lovreglene er basert på at aktiva som oppstår hos skyldneren under konkursen skal tilfalle boet.

3.9 Innsigelser mot abandoneringsadgangen

I det kommende avsnitt vil jeg ta for meg en del av de innsigelser som kan tenkes å bli rettet mot at det skal være en adgang for boet til å abandonere. Formålet med dette blir å illustrere at ikke alle sider ved abandoneringen oppfattes som udelt positive for de ulike aktørene ved bobehandlingen. Jeg vil kun ta for meg innsigelser mot selve adgangen til å abandonere, ikke innsigelser mot bostyrers valg om å abandonere bort eiendelen i det konkrete tilfelle.

Det første innsigelsen kan tenkes å komme fra arbeidstakerne ved en selskapskonkurs. Det følger av konkursloven § 85 første ledd at hensynet til berørte arbeidstakere og særlige samfunnsinteresser skal vektlegges i den utstrekning de er ”forenelig med” fordringshavernes felles interesse. Det kan lett tenkes at deres interesser ikke alltid vil være sammenfallende. For arbeidstakerne kan det kanskje føles at lysten til å få dekket sine krav er større enn gløden for å drive bedriften videre. Til forsvar for en abandoneringsadgang kan det anføres at boene ofte har svært begrensede midler, og i en slik situasjon er det kanskje rimelig at fordringshaverne prøver sitt beste for å få best

mulig dekning for sine krav. Den samme fordringshaveren kan i perioden før konkursåpningen ha strukket seg langt og opptrådt lojalt overfor pantsetteren. Når bedriften så slås konkurs er det ikke urimelig at han velger å få så mye som mulig igjen for sine krav. Konkurs er dessuten et av samfunnets midler til å avvikle bedrifter osv. som ikke klarer å drive lønnsomt. Sett på denne bakgrunn kan det konkluderes med at hensynet til arbeidstakerne ikke bør være bostyrers primære siktemål med bobehandlingen.

En annen aktør i konkursbehandlingen er skyldneren. Det kan tenkes at han ikke ønsker å få tilbake rådigheten over enkelte av de eiendelene som det ble tatt konkursbeslag i. For en skyldner kan eiendelen representere både utgifter og risiko han helst ikke ønsker å bære, særlig rett etter en konkursåpning. Allikevel kan det argumenteres for at abandoneringen kun innebærer en opphevelse av konkursbeslaget i eiendeler som tilhørte skyldneren før beslaget. Det kan stilles spørsmål om hvorfor boet og fordringshaverne skal være nærmere til å bære slike kostnader enn skyldneren. Eiendelene er tross alt hans.

En siste type innsigelse mot abandoneringsadgangen kan tenkes å oppstå i de tilfeller der skyldneren er en juridisk person. Her kan det spesielt oppstå konflikter om hvem som har ansvaret for eiendelene dersom ingen gjør krav på disse. I praksis kan det tenkes at "enkelte tredjemannsinteresser"³⁵ blir lidende av at eiendelene havner i et slikt "ingenmannsland". Miljøhensyn er typisk en slik tredjemannsinteresse, og kunne vært anført som en grunn til å begrense abandoneringsadgangen. Dette gjelder særlig i de tilfeller der samfunnet blir den lidende part, se punkt 3.10.2 for en grundigere drøftelse av rettsspørsmål vedrørende abandonering av forurensende eiendeler. De synspunkt som blir drøftet der vil i stor grad være sammenfallende med det som vil være aktuelt i dette avsnitt.

Generelt kan det anføres at boets hovedoppgave er å ivareta fordringshavernes felles interesse, jfr. konkursloven § 85 første ledd. Andre hensyn er gitt sekundær prioritet. Videre er det et faktum at boene ofte har begrensede midler, tid og muligheter til å ta seg av tredjemannsinteresser. Følgen blir at det i mange tilfelle blir noe fåfengt å

³⁵ Se side 68 i NOU 1993:16

tillegge boet ansvar og plikter for andre enn fordringshavernes interesse. Dersom lovgiveren hadde ønsket å gi tredjemanns interesser en begrensende virkning på retten til å abandonere, så kunne dette ha blitt gjort da retten til abandonering ble lovfestet i 1999. I stedet gav de en klar og entydig rett til abandonering for boet i de tilfeller der boet ser seg best tjent med det.

3.10 Særskilte spørsmål

I dette kapittelet vil jeg ta for meg en del særskilte spørsmål som jeg føler må utdypes videre. Dette er problemstillinger jeg mener illustrerer en del spennende poeng som både får betydning for bostyrers valgsituasjon og følgene av abandonering.

3.10.1 Merverdiavgift

I det kommende avsnitt skal jeg se på avgiftsreglers virkning på abandonering. Herunder vil jeg se om, og i så fall når, en abandonering kan medføre et avgiftskrav. I den videre fremstilling blir det nødvendig å skille abandoneringen fra debtors senere omsetning. Med dette mener jeg å skille selve abandoneringsbeslutningen fra den situasjon at skyldneren senere videreselger eiendelen. Dessuten må man her skille mellom abandonering etter konkursloven § 117 b og uegentlig abandonering etter konkursloven § 117c. Grunnen til at dette skillet blir viktig er at avgiftsplikten ikke er lik for de to lovregler.

Lov av 19. juni nr. 66 1969 om merverdiavgift (merverdiavgiftsloven) er den sentrale og generelle lov om merverdiavgift. Det følger av merverdiavgiftsloven § 1 at den får anvendelse ”når ikke annet er særskilt bestemt i annen lov”. Verken i forarbeidene til konkursloven eller merverdiavgiftsloven er det nevnt noe om hvordan avgiftsspørsmålene ved abandonering skal løses. Dermed kan gode grunner tale for at merverdiavgiftslovens generelle regler får anvendelse på disse rettsspørsmålene. Dette syn får også støtte i teorien.³⁶

Utgangspunktet og formålet med merverdiavgiftsloven er beskrevet i § 1. Her sies det at det skal ”betales en avgift på omsetning av varer og tjenester i alle ledd”. Hva som er en vare eller tjeneste er nærmere regulert i § 2, og jeg vil bare kort bemerke at en

³⁶ Se punkt 2 i Holm og Hovets, ”Abandonering og merverdiavgift”, KonkursRåd nr. 21 2002

abandonert eiendel vil falle inn under et av paragrafens alternativer. Mer interessant i vår sammenheng er hvorvidt abandoneringen skal anses for å være omsetning, og dermed bli avgiftspliktig.

Merverdiavgiftsloven § 3 bestemmer hva som skal anses for å være ”omsetning”. Det er § 3 første alternativ som synes å være den mest aktuelle i vår sammenheng. Her sies det at ”levering av varer mot vederlag” skal forstås som omsetning i lovens forstand.

Spørsmålet blir dermed om en abandonering etter konkursloven § 117b er å anses som en slik omsetning. Forutsetningen i den videre behandling er at omsetningen også ville vært avgiftspliktig på debtors hånd, jfr. merverdiavgiftsloven § 10 første ledd annet punktum.

Ordlyden i konkursloven § 117b beskriver at bostyrer ved en abandonering opphever konkursbeslaget. Ved denne opphevelsen blir eiendelens faktiske og juridiske rådighet tilbakeført til skyldneren. Abandoneringens kjerne er at skyldneren aldri har mistet denne rådigheten. Derimot har konkursbeslaget medført at rettighetene hans har blitt suspendert. Dette kan tale for at det ikke er noen omsetning som finner sted ved abandoneringen. Dette synspunkt støttes også av Skatteetaten som i Merverdiavgiftshåndboken³⁷ uttaler at ”et konkursbos opphevelse av et beslag i pantsatte varer” ikke er å anse som omsetning.

Et annet moment mot at abandonering etter § 117b skal anses som omsetning, vil følge av det faktum at selve hovedgrunnlaget for abandoneringen er at eiendelen er ”uten økonomisk interesse for boet”. Dermed vil debitor som utgangspunkt ikke betale for å få tilbakeført rådigheten. I teorien³⁸ hevdes det at dette er et moment mot at eiendelen er å anses som omsetning i merverdiavgiftslovens forstand.

Konklusjonen blir at en abandonering til skyldneren etter konkursloven § 117b ikke er avgiftspliktig. Verken boet eller skyldneren trenger her å betale merverdiavgift av tilbakeføringen.

³⁷ Se punkt 3.4.4 på side 25 i ”Merverdiavgiftshåndboken”

³⁸ Se punkt 3.1 i Holm og Hovets, ”Abandonering og merverdiavgift”, KonkursRåd nr. 21 2002

Det neste spørsmålet i denne fremstillingen blir om det er å anse som avgiftspliktig at debitor selger eiendelen videre. Som tidligere sagt rammer merverdiavgiftsloven omsetning av varer og tjenester. Skyldnerens salg av eiendelene er et salg til en tredjepart, som ikke har noen tilknytningen til boet. Det er på denne bakgrunn at det i Merverdiavgiftshåndboken uttales at ”debitors senere omsetning, også til panthaver, utløser (...) avgiftsplikt på debitorshånd.”³⁹ Det samme syn støttes i juridisk litteratur både av Wiker og Ro⁴⁰ og av Holm og Hovet.⁴¹ Konklusjonen blir at debitors videresalg må anses som omsetning, som dermed er avgiftspliktig.

Det er viktig å merke seg at et slikt avgiftskrav ikke kan meldes som krav i boet. Dette er en følge av at dekningsloven § 6-1 sier at det kun er fordringer som ”er oppstått før åpningen av bobehandlingen” som det kan kreves dividende av. På denne bakgrunn har det vokst frem en salgsvariant hvor panthaverne har klart å oppnå hele salgsbeløpet uten reduksjon av merverdiavgiften. I det kommende avsnitt vil jeg se nærmere på denne salgsvarianten.

Det er et faktum at den abandonerte eiendelen ofte er pantsatt. Pantsatte eiendeler kan som regel ikke selges uten panthavers samtykke, jfr. panteloven § 1-11. I Konkursrådets uttalelse nr. 30⁴² hevdes det at det er ”svært vanlig at panthaver og debitor samarbeider om salget av abandonerte eiendeler.” En vanlig⁴³ løsning er at panthaveren selger eiendelen i pantsetters (debitor) navn og at hele salgssummen uten fratrekk for merverdiavgiftskravet tilfaller panthaveren. Pantegjelden nedskrives dermed med hele salgsbeløpet. I forrige avsnitt ble det sagt at dekningsloven § 6-1 forhindrer at avgiftskravet kan meldes inn i boet, ettersom det har oppstått etter konkursåpningen. Momskravet kan dermed ikke kreves dekket av boet. Videre kan det ikke kreves dekket av panthaveren ettersom eiendelen ble solgt i pantsetters navn. Resultatet blir dermed at kravet må rettes mot skyldneren personlig.

³⁹ Se punkt 3.4.4 på side 25 i Merverdiavgiftshåndboken”

⁴⁰ Se side 436 i Wiker og Ros ”Konkursloven kommentarutgave”

⁴¹ Se punkt 3.2 i Holm og Hovets,” Abandonering og merverdiavgift”

⁴² Gjengitt på side 437 i Wiker og Ros ”Konkursloven kommentarutgave”

⁴³ Se Konkursrådets uttalelse nr. 30 samt side 437 i Wiker og Ros ”Konkursloven kommentarutgave” og se punkt 3.2 i Holm og Hovets,” Abandonering og merverdiavgift”

Ved en slik salgsvariant beskriver teorien det som normalt at debitor ikke har penger til å innbetale merverdiavgiften ved forfallstidspunktet.⁴⁴ Det samme resultat er også nevnt i Konkursrådets uttalelse nr. 30.⁴⁵ Følgen av salgsvarianten vil bli ulik avhengig av om skyldneren er et ansvarlig selskap eller om skyldneren er et selskap med begrenset ansvar. Dette skyldes at reglene for den enkelte deltagers ansvar er ulik for de to selskapsformene. Der skyldneren er et ansvarlig selskap bemerkes det av Konkursrådet⁴⁶ at skyldneren vil fortsette å hefte for kravet. Dersom skyldneren derimot er et aksjeselskap uttaler Holm og Hovet at det er ”selskapet og ikke aksjonærene som blir holdt ansvarlig for restkravet.”⁴⁷ Følgene av dette mener Konkursrådet⁴⁸ blir at staten vil lide et tap, ettersom det ikke vil være noen midler igjen til å dekke et slikt krav.

Finansdepartementet har foreslått i en intern utredning⁴⁹ at panthaver i slike tilfeller skal bli ansvarlig for merverdiavgiften. Det kan argumenteres for at lovgiver vet om følgene av slike salgskonstruksjoner. Allikevel har de ikke endret dagens regler. Wiker og Ros klare utgangspunkt er dermed at salgsløsningen etter gjeldene rett er lovlig.

Spørsmål vedrørende abandonering og merverdiavgift kan også oppstå i en annen situasjon. Det følger av konkursloven § 117b siste ledd at boet kan inndra et eventuelt overskudd som skyldneren oppnår, for eksempel ved salg av eiendelen. Det kan tenkes at bostyrer har tatt et slikt forbehold da han abandonerte eiendelen. Spørsmålet blir her om de vilkår som bostyrer har stilt i praksis medfører at salget blir avgiftspliktig. Holm og Hovet⁵⁰ mener at det foreligger omsetning på boets hånd i de tilfeller hvor bostyrer har forutsatt at salg skal finne sted av debitor og at nettooppgjøret skal utbetales til boet.

I den samme situasjon kan man videre tenke seg at vilkåret også innebærer at debitor skal selge eiendelen og samtidig gi panthaveren oppgjør. Det som kan tenkes å skje her

⁴⁴ Se punkt 3.2 i Holm og Hovets, ”Abandonering og merverdiavgift”

⁴⁵ Gjengitt på side 437 i Wiker og Ros ”Konkursloven kommentarutgave”

⁴⁶ Se Konkursrådets uttalelse nr. 30

⁴⁷ Se punkt 3.2 i Holm og Hovets, ”Abandonering og merverdiavgift”

⁴⁸ Se Konkursrådets uttalelse nr. 30

⁴⁹ Se side 437 i Wiker og Ros ”Konkursloven kommentarutgave”

⁵⁰ Se punkt 3.3 i Holm og Hovets, ”Abandonering og merverdiavgift”

er at abandoneringen på slike vilkår kan få store likhetstrekk med en uegentlig abandonering. Med dette mener jeg at vilkårene får den følge at boet ikke betaler momsavgift for nedskrivningen av kravet i boet. I Merverdiavgiftshåndboken uttaler skatteetaten at avgiftsmyndighetene har ansett som momspliktig de tilfeller der et konkursbo overdrar eiendomsretten til pantet til kreditor mot hel eller delvis nedskrivning av kravet i boet. Dermed kan det spørres om salget skal likestilles med omsetning.

For å besvare dette må man skille mellom om den abandonerte eiendelen som vilkårene påhviler blir solgt separat, eller sammen med flere eiendeler. Førstenevnte tilfelle er der hvor eiendelen selges alene og samtidig genererer et overskudd ut over panthavers tilgodehavende. Holm og Hovet⁵¹ argumenterer for at avgiftsmyndigheten her har likestilt salget med omsetning. Tanken er at salget har likhetstrekk med et kommisjonssalg.

Den andre situasjon er der hvor de solgte eiendeler er del av flere pantsatte eiendeler som boet har abandonert. Boet har kanskje abandonert mange eiendeler til skyldneren, uten å ha spesifisert hvilken eiendel som eksplisitt skal gå til nedskrivning av panthavers krav. Spørsmålet blir om salget av de enkelte eiendelene skal ses som et felles salg, eller om man skal skille ut de eiendelene som benyttes til å nedbetale pantekravet for seg. Sagt med andre ord om hele salget har et likhetstrekk med et kommisjonssalg, se forrige avsnitt, eller om det er skyldneren selv som velger hvilken eiendel som han eventuelt vil benytte til å nedskrive et krav med. I et brev fra fylkesskattekontorene til en bobestyrer i 2002⁵² var konklusjonen at boet ikke har ansvar for å betale avgift for salget av eiendelen som går til nedskrivning av kravet til panthaveren. Boet ble kun avgiftspliktig for sitt eget salg av de resterende eiendelene. Dermed valgte de å skille ut de eiendelene som ble brukt til nedskrivning av kravet. Disse eiendelene er ikke boet momspliktig for.

Spørsmål vedrørende abandonering og merverdiavgiftsspørsmål oppstår også i en annen sammenheng. Her kan det tenkes at boet abandonerer eiendelen til debitor. Debitor kan videre tenkes å overføre eiendomsretten av den pantsatte eiendel til panthaveren. Videre kan debitor tenkes å gjøre dette på de vilkår at panthaveren reduserer eller sletter sitt

⁵¹ Se punkt 3.3 i Holm og Hovets, "Abandonering og merverdiavgift"

⁵² Se punkt 3.3 i Holm og Hovets, "Abandonering og merverdiavgift"

krav. Forutsetningen her er at debitor ikke hadde avtalt dette med boet.

Problemstillinger der boet stiller slike vilkår ved abandoneringen ble behandlet i de foregående avsnitt. Holm og Hovet⁵³ mener at en slik overføring må anses som omsetning etter merverdiavgiftsloven § 3, jfr. 10 ledd.

For å få et helhetlig inntrykk av de spørsmål som oppstår vedrørende abandonering og merverdiavgift, vil jeg i det kommende kort se på forholdet der bostyrer abandonerer direkte til panthaver. Dette er det som kalles uegentlig abandonering og lovhjemmelen følger av konkursloven § 117c. I Merverdiavgiftshåndboken s. 25 uttales det at avgiftsmyndighetene har ansett at uegentlig abandonering mot nedskrivning av kravet i boet er avgiftspliktig. Holm og Hovet⁵⁴ mener også at en abandonering til fordel for panthaver uten en motytelse ikke kan regnes som omsetning. Panthavers motytelse er dermed en utløsende faktor for om overføringen skal anses som omsetning.

Avslutningsvis kan det sies at abandoneringen kan få betydning for om boet, skyldneren, panthaveren eller en tredjemann får et avgiftskrav. Dette kan spesielt avhenge av om boet blir tilført en motytelse ved overføringen til panthaveren. En slik motytelse er avgiftspliktig. På denne bakgrunn kan det tenkes at panthaveren heller ønsker at eiendelen abandoneres etter konkursloven § 117b fremfor § 117c. Dette skyldes den salgskonstruksjon som det ble redegjort for tidligere i dette avsnitt. Her ble det vist til at panthaveren mottok hele salgssummen uten fratrukk for merverdiavgiften, samtidig som at hele denne summen (uten fratrukk for merverdiavgiften) gikk med til nedbetaling av pantekravet. Følgen blir at panthaveren mottar hele salgssummen og at boet får avskrevet hele summen. Avgiftskravet skal dekkes av skyldneren, men han er ofte et selskap som slettes etter konkursen. Dermed har jeg vist de ulike følgene som abandonering etter § 117b og § 117c innebærer.

3.10.2 Miljøproblemer

I det kommende kapittel vil jeg se på de rettsspørsmål som oppstår rundt abandonering av eiendeler som enten er forurensende, eller har et miljøskadelig potensial. Det første tema som blir tatt opp er om bostyrer kan abandonere seg fri fra et erstatningsmessig

⁵³ Se punkt 3.4 i Holm og Hovets, "Abandonering og merverdiavgift"

⁵⁴ Se punkt 4.1 i Holm og Hovets, "Abandonering og merverdiavgift"

ansvar for eiendeler hvor miljøproblemet har oppstått før konkursen. Deretter vil jeg ta for meg de rettsspørsmål som oppstår når miljøproblemet oppstår under konkursen. Her sikter jeg til de tilfeller der forurensningen oppstår etter konkursåpningen, men før bostyrer har enten solgt, abandonert eller overført eiendelen til en pantøver. Videre vil jeg se på om bostyrer kan abandonere bort eiendeler som han ser vil ha en stor fare for forurensning. Tilslutt vil jeg med et rettspolitisk perspektiv se på noen alternativer som kan tenkes i stedet for dagens system.

Før jeg tar for meg de overnevnte spørsmål vil jeg kort si at jeg med forurensning i denne sammenheng mener forurensning som rammes av Lov av 13. mars nr. 6 1982 om vern mot forurensninger og om avfall (forurensningsloven). Det følger av forurensningsloven § 7 at ”ingen må ha, gjøre eller sette i verk noe som kan medføre fare for forurensning uten at det er lovlig etter §§ 8 eller 9, eller tillatt etter vedtak i medhold av § 11. Ettersom oppgaven er av begrenset tema vil jeg ikke gå nærmere inn på andre lovers regulering av miljømessige farer og ulemper, se nærmere om dette i punkt 3.2.

Det første spørsmål jeg tar for meg er om bostyrer kan abandonere bort eiendeler som er et forurensningsproblem. Konkurslovens utgangspunkt er at bostyrer kan abandonere bort eiendeler som er uten økonomisk interesse for boet, jfr. § 117b første ledd. Det er videre klart at paragrafen ikke nevner begrensinger eller forbud mot å abandonere visse typer eiendeler. Det loven hjemler er derimot en abandoneringsadgang der hvor eiendelen ikke har økonomisk verdi for boet.

I Inst.O.nr. 77 (1998-99) på side 17 uttaler Justiskomiteen at de er skeptiske til om boet kan abandonere bort forurensningsproblemer. Mot dette argumenterer Wiker og Ro⁵⁵ at det ville kreve ”en klar lovhjemmel” dersom boet skulle ha en plikt til å dekke slike kostnader.

Falkanger⁵⁶ mener at rettstilstanden for forurensning som stammer fra før konkursåpningen er uklar. Han argumenterer for at i de tilfeller hvor miljømyndighetene

⁵⁵ Se side 433 i Wiker og Ros ”Konkursloven kommentarutgave”

⁵⁶ Se side 176 i Falkangers i LoR nr. 3 2001

allerede ryddet før konkursen, vil refusjonskravet måtte bli dekket som dividendekrav i boet.

På side 69-70 i NOU 1993:16 drøftes abandoneringsadgangen ved eiendeler med et mulig skadepotensial. Utvalget bekrefter at det i praksis ikke har vært reist spørsmål om adgangen til å abandonere slike eiendeler. Videre uttaler de at et abandoneringsforbud i praksis ville medført at boet ble pålagt "et utvidet forvaltningsansvar".⁵⁷ Utvalget hevder at et slikt ansvar kunne medført store utgifter for boet. Samtidig ville boet blitt pålagt ansvaret for nye og tunge samfunnsinteresser. Utvalget forslo at det ikke skulle innføres begrensinger i abandoneringsadgangen. Derimot foreslo de at bostyrer ble pålagt å melde fra til offentlige myndigheter når eiendeler med et forurensningspotensial ble abandonert. Utvalget understreket også at abandoneringen "ikke innebærer at kravet om rydding og sikring faller bort, det blir å betrakte som et dividendekrav i boet." Det sistnevnte er i overensstemmelse med det Falkanger uttalte i forrige avsnitt. Departementet utaler videre på side 117 i Ot.prp. nr. 26 (1998-99) at heller ikke de vil foreslå særskilt lovgivning som kan sikre at det finnes midler til å dekke utgifter til tiltak i boer med forurensningsproblemer.

Et annet moment for at boet har adgang til å abandonere bort forurensende eiendeler følger av at boets hovedoppgave er å vareta fordringshavernes felles interesse, jfr. konkursloven § 85 første ledd. Hensynet til særlige samfunnsinteresser kommer kun inn der de er forenelige med fordringshavernes felles interesse. Gode grunner kan trolig tale for at fordringshaverne i de fleste boer ikke ser seg best tjent med at boets midler benyttes til å dekke utgifter ved forurensningstiltak.

Konklusjonen må bli at bostyrer kan abandonere bort de eiendeler han måtte ønske. Dette kan han velge selv om eiendelens forurensning har oppstått før konkursbobehandlingen. Det er viktig å skille selve abandoneringsadgangen fra spørsmålet om for eksempel miljømyndighetene får dekket utgifter ved at de har ryddet opp forurensningen. Her vil dekningsloven § 6-1 regler komme inn. Som sagt tidligere i oppgaven må fordringene være oppstått før konkursåpningen for at man kan få kravet dekket som dividende.

⁵⁷ Se første spalte på side 70 i NOU 1993:16

I forlengningen av det spørsmål som ble stilt i forrige avsnitt, kan man spørre om lovverket legger noen begrensninger på om bostyrer kan dele opp eiendelene før han velger å abandonere. Dette kan illustreres med at bostyrer har tatt beslag i en bensinstasjon. Spørsmålet blir om bostyrer kan velge å beholde enkelte deler, for eksempel eiendommen, mens han skiller ut og abandonerer oljetønnene som han ikke ser noen økonomisk interesse i for boet.

Konkursloven § 117b legger ingen begrensninger på hvilke av eiendelene som bostyrer velger å abandonere. Bostyrer har blitt gitt en selvstendig myndighet til å selv vurdere hva som er mest forenelig med fordringshavernes felles interesse. Wiker og Ro⁵⁸ hevder at bostyrer klart kan "skumme fløten" og ta med seg enkelte eiendeler, mens han abandonerer bort de han ikke ønsker. Det er nettopp dette som er abandoneringens kjerne. Boet trenger ikke å forvalte og selge eiendeler som de ikke har noen økonomisk interesse av.

Konklusjonen blir at bostyrer kan velge å beholde noen eiendeler og samtidig abandonere bort andre, uten hensyn til om eiendelen som abandoneres bort er forurensende.

I det kommende vil jeg ta for meg problemstillinger i tilfeller der forurensningen oppstår etter konkursåpningen. Her kan man skille problemstillingen i to. For det første vil jeg se på om boet kan abandonere seg bort erstatningsansvar for forurensningen som oppstår under bobehandlingen. For det andre vil jeg se på om boet kan bli erstatningsansvarlige også for eventuelle skader som oppstår etter at eiendelen er abandonert. Herunder kan det tenkes at boet abandonerte nettopp fordi de vurderte at eiendelens tilstand var så dårlig, at den medførte stor risiko for forurensning.

Den første problemstillingen blir om boet kan abandonere seg bort fra erstatningsansvar som oppstår under bobehandlingen. I NOU 1993:16 på side 70 uttaler utvalget at frykten for å komme i ansvar tradisjonelt har vært en viktig motivasjon for å abandonere. Utvalget går ikke videre inn på om abandoneringen i seg selv frir boet fra

⁵⁸ Se side 434-435 i Wiker og Ros "Konkursloven kommentarutgave"

ansvar, ettersom de synes dette ligger utenfor deres mandat. Allikevel bemerker de at deres forslag ikke innebærer at boet ”uten videre kan fri seg for ansvar og plikter etter øvrig lovgivning som f eks forurensningsloven”. De henviser dessuten til at abandoneringsreglene må tolkes i forhold til eieransvaret i den enkelte spesiallovgivning.

Forurensningsloven § 7 bestemmer at ingen må ”ha, gjøre eller sette i verk noe” som kan medføre forurensning. Dersom boet velger å fortsette driften ved for eksempel et verft for en begrenset periode kan de rammes av alternativene ”gjøre eller sette i verk noe.” For vår problemstilling er det mest interessante om boet har eiendomsretten til den forurensende eiendelen, jfr. ”ha” i § 7. Eieransvaret er et objektivt erstatningsansvar. Med dette mener jeg erstatningsansvar uten hensyn til om den erstatningsansvarlige har utvist skyld.⁵⁹

Wiker og Ro argumenterer for at konkursloven bygger på det utgangspunkt at ”skyldneren har eiendomsretten i behold så lenge konkursbehandlingen pågår”.⁶⁰ Dette begrunner de med at konkursloven § 100 innebærer et ”absolutt rådighetsforbud over boets masse”⁶¹, men ingen overføring av eiendomsretten. Dette prinsipielle utgangspunkt hevder de medfører at boet ikke automatisk blir ansvarlig for forurensning som nevnt i forurensningsloven § 7. Poenget er at boet som utgangspunkt ikke kan sies å ”ha” eierforpliktelsene som følger av § 7. Slike forpliktelser kan boet derimot pådra seg etter hvert som konkursbehandlingen tar form.

Deres argument er videre at boet må gis en ”områlested”⁶² før de kan bli holdt ansvarlig etter eieransvaret i forurensningsloven. Tanken er at boet må få en praktisk mulighet til å velge mellom om de vil påta seg forvaltning og sikring av eiendelen, eller om de vil abandonere. Denne områlestedstiden kan, etter deres mening, ikke sies å være ”lang”. Det kan tenkes at boet ikke abandonerer ved områlestedstidens utløp eller at de

⁵⁹ Se Jon Gisle med fleres definisjon på side 198 i ”Jusleksikon”

⁶⁰ Se side 353 i Wiker og Ro ”Konkursloven kommentarutgave”

⁶¹ Se side 353 i Wiker og Ro ”Konkursloven kommentarutgave”

⁶² Se side 434 i Wiker og Ro ”Konkursloven kommentarutgave”

velger å påta seg eierforpliktelsene. Etter deres mening blir følgen av dette at boet må ses som ”ansvarlig for egen forurensning mv.” Slikt erstatningsansvar må boet dekke som massekrav.

Videre kan det stilles spørsmål om boet også kan abandonere seg fri fra erstatningsansvar også der de vet at eiendelen har en stor risiko for forurensning. Eksempelvis kan det tenkes at det foreligger en tilstandsrapport som sier at oljetanken vil sprekke i den nærmeste fremtid. Problemstillingen videre blir om boet også kan abandonere i disse tilfellene.

Konkursloven § 117b stiller ikke noen begrensinger på adgangen som følge av stor fare for forurensning. Dermed er det skyldneren som har ansvaret og risikoen for forurensning etter abandoneringstidspunktet. Et ytterligere argument mot at konkursboet er ansvarlig for slike eiendeler etter abandoneringen, kan være at boet ikke kan regnes som ansvarlig etter forurensningsloven § 55. Boet verken ”faktisk driver, bruker eller innehar eiendommen” etter abandoneringstidspunktet, jfr. § 55 første ledd.

Konklusjonen min blir at bostyrer kan fri seg fra fremtidig erstatningsansvar, også der han ser at eiendelen med stor sikkerhet vil kunne komme til å medføre forurensning i fremtiden.

Som sagt tidligere i oppgaven foreslo utvalget på side 70 I NOU 1993:16 at bostyrer ble pålagt en varslingsplikt ”hvor det abandoneres og hvor eiendelen er i en slik forfatning at den har et mulig skadepotensiale”. I dag følger det av konkursloven § 85 første ledd nr. 8 at bostyrer så tidlig som mulig ”må melde fra” dersom virksomheten må antas å kunne medføre forurensning som ikke er lovlig etter forurensningsloven. Regelen medfører at miljømyndighetene gis beskjed slik at de videre kan ta seg av eller følge med problemet. Jeg velger å ikke gå videre inn på dette, ettersom jeg synes det faller noe utenfor denne oppgavens tema. Jeg vil også bemerke at Forskrift av 19. mai 1984 om spesialavfall § 9 også pålegger bostyrer en spesiell meldeplikt i de tilfeller der konkursbelaget omfatter spesialavfall.

Tilslutt i dette avsnittet vil jeg ta for meg noen rettspolitiske betraktninger rundt alternative løsninger til dagens lovverk. I et av de foregående avsnitt behandlet jeg boets

mulige erstatningsansvar for eiendeler hvor det forurensende problem oppstår under konkursen. Gjeldende rett viste at boet kun ble erstatningsansvarlig etter at områlestedet var utløpt. Boet hadde dermed en periode rett etter konkursåpningen hvor de ikke kunne pådra seg ansvar. Rettspolitisk kan man merke seg at tanken bak og følgene av denne regelen vil være annerledes enn de som gjelder for boet ved leieavtaler om fast eiendom, jfr. dekningsloven § 7-10. Etter dekningslovens regler må boet betale leie som massekrav frem til eiendelene enten blir ”fjernet eller abandonert”⁶³, jfr. dekningslovens § 7-10 annet ledd første og annen setning. Dermed er bostyrer ikke innvilget den samme områlestid som han blir tilkjent i forurensningstilfellene. Man kan spørre seg hvorfor boet må dekke leieutgiftene frem til abandoneringen, men ikke et erstatningskrav som oppstår i samme periode.

Grunnen til at rettsreglene er gitt et ulikt innhold kan trolig være at et massekrav for eventuelt et par dagers leie av en fast eiendom, ofte vil være både mer påregnelig og mindre i omfang enn det som kan følge av en eiendel med et skadepotensiale. Videre kan det hevdes at et stort erstatningskrav i boet som følge av en miljøskade, ville i mange boer medføre at dets midler ble tømt. Allikevel kan en spørre seg hvorfor en utleier av fast eiendom skal stilles i en bedre posisjon enn for eksempel miljømyndighetene som ofte blir sittende igjen med regningen for forurensningsproblemer. Visstnok er fordringshaverne og deres felles interesser det primære for bostyrer, jfr. konkursloven § 85 første ledd, men kanskje burde lovgiver vurdert å oppjustere forurensningsutgiftenes rolle i konkursbehandlingen.

En slik oppjustering støtte av det Den norske Dommerforening uttalte i Ot.prp. nr. 26 (1998-99). Foreningen finner det ”lite rimelig om midler opptjent ved miljømessige overtredelser skal gå til de ordinære kreditorer fremfor skadebegrensende eller gjenopprettende tiltak.”⁶⁴

Konklusjonen må bli at det er opp til lovgiveren og komme med regler som sikrer samfunnet mot å måtte ende opp med sluttregningen som følge av at for eksempel

⁶³ Se drøftelsen av dekningsloven § 7-10 annet ledd i punkt 3.8

⁶⁴ Se side 108 i Ot.prp. nr. 26 (1998-99)

selskaper slettes. Etter gjeldene rett prioriteres fordringshavernes interesser ved abandonering.

For å bøte på at samfunnet ender opp med utgiftene kommer Dommerforeningen med et forslag for eiendommer som ingen ønsker å overta, for eksempel på grunn av forurensning. De foreslår at i de tilfeller der det er den offentlig myndighet som må betale opprydningen osv, burde de også få overført hjemmelen til eiendelen. Foreningens forslag medfører ingen begrensing på selve abandoneringsadgangen. Derimot er forslaget rettet mot fasen etter at eiendelen er abandonert. Kanskje er det i denne fasen det er lettest å endre følgene av dagens regler uten at man båndlegger bostyrers handlingsevne.

En mulighet kunne tenkes ved at forurensningskravet fikk forrang ved boets utbetaling, og da kanskje fremfor pantaverne. Herunder kunne man tenke seg at for eksempel en fast prosent av eiendelenes verdi automatisk gikk med til å dekke miljøopprydning, der dette var nødvendig. Jeg vil ikke gå videre inn på slike forslags betydning i denne oppgaven ettersom oppgaven er av begrenset tema. Tanken her var bare å vise at det finnes alternative løsninger på miljøproblematikken, enn de løsninger som går på å begrense abandoneringsadgangen.

3.10.3 Leie av fast eiendom

I det kommende vil jeg se på den spesielle situasjon som oppstår ved konkursåpningen for avtaler om leie av fast eiendom som skyldneren benyttet til sin ervervsvirksomhet.

Dekningsloven § 7-3 første ledd første setning gir konkursboet en ”rett til å tre inn” i de avtaler skyldneren har inngått. Dermed er konkursboet gitt en privilegert posisjon ved at de selv kan velge hvilke avtaler de ser seg tjent med å fortsette eller avslutte. I det kommende vil jeg se på et unntak fra dette utgangspunkt.

Det følger av dekningsloven § 7-10 første ledd at konkursboet trer inn i leieavtaler om fast eiendom ”uten særskilt vedtagelse.” Forutsetningen er at leieavtalen må ha vært inngått i forbindelse med skyldnerens ervervsvirksomhet, og at han må ha tiltrådt bruken før åpningen av bobehandlingen, jfr. paragrafens første ledd første setning. Videre er det i første ledd annen setning gitt den begrensing at boet kan komme seg ut

av leieforholdet. Dette skjer ved at konkursboet ”senest fire uker etter åpningen erklærer at det ikke vil tre inn og stiller det leiede til utleierens rådighet etter fristen”.

Konkursboet kan altså velge om de vil fortsette avtalen eller om de vil tre ut av leieforholdet. Dette skiller seg fra dekningsloven § 7-3 hvor konkursboet velger å tre inn i de avtaler de måtte ønske. Utgangspunktet etter § 7-10 er derimot at avtalen fortsetter å løpe etter konkursåpningen, og dermed må bostyrer særskilt si ifra om han ønsker å tre ut av avtalen.

Dekningsloven § 7-10 annet ledd får også to andre følger for boet. For det første følger det av annet ledd første setning at konkursboet må betale leie for tiden ”fra åpningen av bobehandlingen inntil erklæringen kommer frem til utleieren, eller inntil det senere tidspunkt da de leiede blir stilt til utleieren rådighet.” Dermed er boet pålagt å betale leie frem til de det tidspunkt hvor de avbryter leieforholdet. Altså blir leieavtalen en utgift for boet frem til de tar de skritt loven krever for å gå ut av forholdet.

Den andre følgen for konkursboet kommer som en følge av lovens regler for når en eiendom anses som stilt til utleierens rådighet. Det er ikke uvanlig at det på eiendommen står igjen eiendeler som inngår i konkursbeslaget. Som sagt i det foregående avsnitt må boet betale leie som massekrav fra åpningen av bobehandlingen frem til ”det senere tidspunkt da de leiede blir stilt til utleierens rådighet”, jfr. § 7-10 annet ledd første setning. Etter annet ledd annen setning anses ikke det leiede som stilt til rådighet før eiendelene enten ”er fjernet eller abandonert”. For boet kan valget mellom å fjerne eller abandonere eiendelene få ulike følger. Wiker og Ro argumenterer for at ved å abandonere fremfor å rydde lokalene, ”fritas boet fra å betale husleie som massekrav.”⁶⁵. Forutsetningen er altså at avtalen oppfyller de materielle vilkår for å abandonere. Tanken til Wiker og Ro må være at boet ved å abandonere avtalen om leie av fast eiendom, fritas fra den plikt til å betale leie som de ellers måtte ha betalt frem til eiendelene er fjernet og lokalet eller tomten er stilt til rådighet. Boet sparer dermed midler ved at leieavtalen abandoneres med en gang der man ser at den ikke vil ha noen økonomisk verdi for boet.

⁶⁵ Se side 434 i Wiker og Ro i ”Konkursloven kommentarutgave”

Den mulighet som Wiker og Ro skisserer, støttes også av det som blir sagt i NOU 1993:16 s. 69. Der kritiserte utvalget den tidligere eksisterende regel. De uttalte at de fant det lite tilfredsstillende at med utgangspunkt i den tidligere regel blir boet ”belemret med et massekrav, eller med rydde- og flytteutgifter, når det har erklært at det ikke vil tre inn i leieavtalen og heller ikke ønsker å befatte seg med de abandonerte eiendeler.” Utvalget oppsummerer med at den tidligere regel stilte utleieren i en uforholdsmessig god posisjon i forhold til boets øvrige kreditorer.

3.10.4 Panteloven § 1-5 bokstav e

I det kommende vil jeg vise at Lov 8. februar 1980 nr. 2 om pant (panteloven) § 1-5 bokstav e⁶⁶ kan få betydning når bostyrer vurderer om eiendelen vil ha noen økonomisk interesse for boet.

Det følger av konkursloven § 85 første ledd nr. 3 at bostyrers oppgave er å sørge for bevaring, tilsyn og nødvendig forsikring av eiendelene som tilhører konkursbeslaget. I perioden rett etter konkursåpningen må bostyrer både bruke tid og penger på å ta seg av boets eiendeler. Den norske Dommerforening beskriver i Ot.prp. nr 26 (1998-99) s. 96 at det ligger et paradoks i at bostyrer i denne fasen ”må nedlegge en god del arbeid og omkostninger i sikring i aktiva, uten å vite hvilken kreditorgruppe dette kommer til gode.” Problemet i en slik situasjon blir dermed om hvilke interessegruppe loven skal tilgodese. Man kan dermed spørre om det er riktig at boets frie midler benyttes til å sikre pantekreditorenes eiendeler, når de heller kunne gått til selve bobehandlingen eller til de uprioriterte kreditorene. De uprioriterte fordringshaverne kan her føle at deres andel blir bispist på bekostning av panthaverne. Praksis viser at pantsatte eiendeler ofte ikke bidrar til å forøke boets midler.

I 1999 fikk panteloven § 1-5 tilføyd bokstav e. Her slås det fast at panteretten også omfatter et tilleggskrav for ”nødvendige utgifter til bevaring av og tilsyn med pantet”. Forutsetningen er for det første at det er panthaver som har dekket disse utgiftene og for det andre at panthaver og bostyrer har avtalt dette. For bostyrer gir en slik avtale bedre kontroll og oppsyn med hvor mye av boets midler som går til sikring og tilsyn med pantsatte eiendeler. For bostyrer kan det være en fordel at han sparer tid ved at han ikke

⁶⁶ Panteloven § 1-5 bokstav e kom inn i panteloven ved en lovendring i 1999.

må bruke mer tid enn nødvendig på denne eiendelen. Samtidig kan det spørres om hva som skjer i de tilfeller der bostyrer og panthaver ikke klarer å avtale seg frem til en slik løsning. I Ot.prp. nr. 26 (1998-99) på side 96 uttales det at bostyrer dermed enten må velge mellom å dekke slike utgifter av boets frie midler eller om han velge å avslutte engasjementet i pantet. Velger han det sistnevnte må han enten selge pantet, overføre rådigheten til panthaveren eller abandonere bort eiendelen.

For bostyrer får panteloven § 1-5 bokstav e den betydning at han i en tidlig fase av konkursbehandlingen får vite om panthaverne har lyst til å forskutere forvaltningsutgifter. Bostyrer kan dermed selv bestemme om han ser noe økonomisk verdi i eiendelen. Dersom eiendelen er uten slik verdi for boet vil det mest nærliggende i mange tilfeller være å abandonere eiendelen. Avtaler etter panteloven § 1-5 bokstav e kan dermed få den følge at de vil kunne forhindre at eiendeler abandoneres. Herunder kan det tenkes at en panthaver foretrekker at eiendelen er i boets beslag, fremfor at skyldneren har rådigheten og tilsynet med den.

4 Kilder

Lover

Lov 13. august nr. 5 1915 om domstolene (domstolloven)

§ 106 alternativ 2, 3 og 4

Lov 16. juni nr 15 1961 om rettshøve mellom grannar (grannelova)

§2

Lov 19. juni nr. 66 1969 om merverdiavgift (merverdiavgiftsloven)

§ 1

§ 2

§ 3 alternativ 1

§ 10, 1. ledd

Lov 8. februar 1980 nr. 2 om pant (panteloven)

§ 1-5 bokstav e

§ 1-11

Lov 13. mars 1981 nr. 6 om vern mot forurensninger og om avfall (forurensningsloven)

§ 7, 1. ledd

§ 8

§9

§11

§ 55, 1. ledd

Lov 17. desember 1982 nr. 6 om rettsgebyr (rettsgebyrloven)

§ 14, 1. ledd alternativ 5

Lov 8. juni 1984 nr. 51 om havner og farvann m.v. (havne- og farvannsloven)

§ 18, 3. ledd

Lov 8. juni 1984 nr. 58 om gjeldsforhandling og konkurs (konkursloven)

§ 12 1. ledd alternativ 1-6, 2. ledd og 3. ledd

§ 13 1. ledd og 2. ledd

§ 17, 2. ledd

§ 66, 1. ledd

§ 67

§ 73

§ 77, 1. ledd og 3. ledd

§ 83, 1. ledd og 2. ledd

§ 85, 1. ledd alternativ 1, 3 og 8, 2. ledd og 3. ledd

§ 86

§ 90, 2. ledd alternativ 1 og 2

§ 91, 1. ledd

§ 92, 1. ledd

§ 98

§ 99, 1. ledd og 2. ledd alternativ 1-3

§ 100

§ 101

§ 103

§ 108

§ 117, 1. ledd og 2. ledd

§ 117a, 1. ledd alternativ 1-2

§ 117b, 1. ledd, 2. ledd og 3. ledd

§ 117c, 1. ledd, 2. ledd og 3. ledd

§ 138, 2. ledd

§ 145

§ 146

Lov 8. juni 1984 nr. 59 om fordringshavernes dekningsrett (dekningsloven)

§ 1-1

§ 1-2

§ 2-2

§ 2-13

§ 6-1

§ 7-3, 1. ledd

§ 7-10, 1. ledd og 2. ledd

§ 8-14, 1. ledd og 2. ledd

§ 8-15

Lov 14. juni 1985 nr. 77 om plan- og bygningslov (plan- og bygningsloven)

§89, 1. ledd

Lov 21. juni 1985 nr. 83 om ansvarlige selskaper og kommandittselskaper
(selskapsloven)

§ 2-38, 1. ledd

Lov 5. juni 1987 nr 26 om brannvern m.v. (brannvernloven)

§ 14

Lov 16. juni 1989 nr. 59 om eiendomsmegling (eiendomsmeglingsloven)

§4-1

Lov 13. juni 1997 nr 44 om aksjeselskaper (aksjeloven)

§ 16-2, 1. ledd

Lov 13. juni 1997 nr. 45 om allmennaksjeselskaper (allmennaksjeloven)

§ 16-2, 1. ledd

Lov 28 nov. 2003 nr. 98 om konsesjon ved erverv av fast eiendom (konsesjonsloven)

§ 2

Forskrifter

Forskrift 4. desember 1992 nr. 895 om tvangssalg ved medhjelper

§ 3-3

Forskrift 19. mai 1994 om spesialavfall

§ 9

Forarbeider

NOU 1972:20 Gjeldsforhandling og konkurs

NOU 1993:16 Etterkontroll av konkurslovgivningen, med Vedlegg 1, Abandonering i konkurs, Kjelstrup og Falkanger

Ot.prp.nr.26 (1998-1999) Om lov om endringer i konkurs- og pantelovgivning m.v.

Inst.O.nr. 77 (1998-1999) Innstilling fra Justiskomiteen om lov om endringer i konkurs- og pantelovgivningen m.v.

Rettspraksis

Rat. 1979 s. 375

Rat. 1981 s. 1328

Rat. 1985 s. 1036

Rat. 1988 s. 1425

Rat. 1990 s. 137

Rat. 1990 s. 781

Rat. 1992 s. 1697

Litteratur

Giertsen, Ole Johan, Abandonering til panthaverne – rådigheten, LoR 1990 s. 563

Gisle, Jon, Andenæs, Bernt, Falkanger, Gjønnnes, Matningsdal og Aarbakke, Jusleksikon, Kunnskapsforlaget, Oslo 1999, ISBN 82-573-0862-5

Holm, Gerhard og Joakim M. Hovet, Abandonering og merverdiavgift, KonkursRåd nr. 21 2002.

Lødrup, Petter, Lærebok i erstatningsrett, 3 utgave, Oslo 1995, ISBN 82-990563-3-0

Merverdiavgiftshåndboken, Skatteetaten, 2. utgave s. 25

Moe, Ernst, Praktisk konkurs – bobehandling, Juristforbundetsforlag, 1999, ISBN 82-7833-025-5

Falkanger, Thor, Konkurs og realisasjon av sterkt beheftede eiendeler, LoR 2001 s. 166

Wiker, Håvard og Knut Ro, Konkursloven - kommentarutgave, Universitetsforlaget 2003, ISBN 82-518-3978-5

